

Fiskeri- og Kystdepartementet

*Prøveordning med meklingsinstans ved uenighet om
prisfastsettelsen på fisk i første hand – gjennomgang og
vurdering*

*Skrevet av Kontali Analyse AS for
Fiskeri- og kystdepartementet,*

Mai 2009

Systemizing the world of Aquaculture and Fisheries

RAPPORT TITTEL (Report Title): <i>Prøveordning med meklingsinstans ved uenighet om prisfastsettelsen på fisk I første hand – gjennomgang og vurdering.</i>		LEVERT DATO (Delivery date): 02. juli 2009
PROSJEKTGRUPPE: Lars Liabø, Ragnar Nystøyl, Ragnar Rønning, Gunn Strandheim, Torgeir Lassen	UTARBEIDET FOR (Klient): Fiskeri og kystdepartementet	
PROSJEKTLEDER: Julian Vangen	REFERANSE OPPDRAGSGIVER: CW/	
RAPPORT SAMMENDRAG: Se eget kapittel.		
KA INT. KODE:	ANTALL SIDER:	NØKKELOD:

Systemizing the world of Aquaculture and Fisheries

Kontali Analyse AS
Industriveien 18
N-6517 Kristiansund N
Norway

Tel: +47 71 68 33 00
Fax: +47 71 68 33 01

www.kontali.no

Forord

Rapporten er et resultat av en kartleggingsprosess våren 2009 der hensikten har vært å gjennomføre en evaluering av prøveordningen med meklingsinstans i prisfastsettelsesprosessen på første hånd i fiskerinæringen.

Kontali Analyse AS har på oppdrag fra Fiskeri- og kystdepartementet gjennomgått omsetningsdata og de ulike prisforhandlinger som er gjennomført mellom Norges Råfisklag og industrien, samt Norges Sildesalgslag og industrien i prøveperioden 2007 og 2008. Det er i tillegg gjennomført en oppstilling og gjennomgang av de ulike partenes kostnader knyttet til prisforhandlinger i prøveperioden, samt de to foregående årene.

Evalueringen baserer seg på intervjuer med aktørene fra både industrien og flåte/fiskerleddet, samt samtaler med de administrativt ansatte i de involverte organisasjonene.

Det ble i innledende arbeider gjort korrespondanse og samtaler med salgslag og organisasjoner for å, i størst mulig grad, få forankret utvalget av intervjuobjekter hos aktørene selv. Det kom blant annet innspill fra salgslagene om å utvide utvalget til å dekke flere representanter fra flåte/fiskerleddet. Dette kunne innenfor oppdragets rammer dessverre ikke tas til følge. Det er likevel gjennomført mer uformelle samtaler med de viktigste partene i fiskerinæringen som ikke er direkte involvert i de ulike prisforhandlingene. Dette gjelder Norges Fiskarlag, Norges Kystfiskarlag og Norges Sjømannsforbund.

Utvalget av intervjuobjekter er ikke gjengitt i rapporten, og alle svar fra informantene som presenteres i rapporten er anonymisert.

Som en følge av at intervjuene danner basis for rapporten, er evalueringen i hovedsak av deskriptiv art. Unntaket her kan være våre kommentarer og vurderinger i kapittel 6.3, 8 og 9 som bygger på egne vurderinger basert på de inntrykk vi sitter igjen med etter gjennomførte intervjuer og samtaler med næringsaktørene.

Det har vært en stor fornøyelse å samarbeide med administrasjonen i de involverte næringsorganisasjoner, og vi må avslutningsvis rette en stor takk til Otto James-Olsen i FHL, Johannes Nakken i Norges Sildesalgslag, Geir Ove Ystmark i FHL, Jürgen Meinert i NSL og Trygve Myrvang i Norges Råfisklag.

I tillegg vil vi selvfølgelig takke Fiskeri- og Kystdepartement for oppgaven med å evaluere prøveordningen, og ønske lykke til videre med beslutningen om hvordan ordningen skal behandles fremover.

Sist, men ikke minst, må vi få rette en stor takk til de intervjuobjekter og samtaleparter som har vist sitt engasjement gjennom å sette av tid til en eller flere samtaler med oss i Kontali Analyse AS.

Innhold

Forord.....	2
1 Sammendrag.....	6
2 Innledning.....	1
3 Hvitfisksektoren.....	1
3.1 Førstehåndsomsetningsstruktur.....	1
3.2 Prisfastsettelsesregimet.....	2
3.2.1 Beskrivelse av salgslagenes prisforhandlingsutvalg.....	2
3.2.2 Beskrivelse av industriens prisforhandlingsutvalg.....	2
3.3 Gjennomførte prisforhandlinger i prøveperioden.....	2
3.4 Faktisk oppnådde priser ved omsetning.....	3
4 Pelagisk sektor.....	5
4.1 Førstehåndsomsetningsstruktur.....	5
4.2 Prisfastsettelsesregime t.....	6
4.2.1 Beskrivelse av industriens prisutvalg.....	6
4.2.2 Beskrivelse av salgslagenes prisforhandlingsutvalg.....	6
4.3 Gjennomførte prisforhandlinger i prøveperioden.....	7
4.4 Faktisk oppnådde priser ved omsetning.....	8
5 Prøveprosjektets utforming og tilslutning.....	10
5.1 Nærmere om prøveprosjektet.....	10
5.2 Tilslutning til prosjektet.....	10
5.3 Kort om meglingene.....	11
5.3.1 Pelagisk sektor.....	11
5.3.2 Hvitfisksektoren.....	15

Innhold forts..

6 Intervju av næringsaktører.....	16
6.1 Utvalg intervjuobjekter.....	17
6.1.1 Hvitfisk	17
6.1.2 Pelagisk	18
6.2 Resultater og funn etter intervjuer med næringsaktører.....	18
6.2.1 Hvitfisksektoren.....	19
6.2.2 Pelagisk:	26
6.3 Konklusjoner og vurderinger av resultater og funn etter intervjuer.	32
7 Kostnader ved mekling.....	34
8 Prøveordningens betydning for prisforhandlingene og prisfastsettelsen.....	37
8.1 Hvitfisksektoren.....	37
8.3 Pelagisk sektor.....	38
9 Oppsummering av funn og betydning av prøveordningen i prisforhandlinger.....	39
10 Andre forhold av betydning for etablering av meklingsinstans som en permanent ordning i prisforhandlinger og prisfastsettelse.....	40
10.1 Ulikheter i næringen.....	40
10.2 Strukturutvikling på sjø og land	40
10.3 Sanksjonsmuligheter fra partene ved uenighet.....	41
10.4 Organisatoriske og juridiske forhold rundt minsteprisfastsetting.....	41
10.5 Nemndenes sammensetning.....	42

Tabelliste

Tabell 1; Omsetningsutvikling i salgslagene siste 10 år	1
Tabell 2; Gjennomførte prisforhandlinger i hvitfisk sektoren i prøveperioden.....	3
Tabell 3; Gjennomførte prisforhandlinger i pelagisk konsumsektor i prøveperioden.....	8
Tabell 4; Mekling nr 1 - Posisjoner til partene og nemndas forslag	11
Tabell 5; Mekling nr 2 - Posisjon til partene og nemndas forslag for NVG-Sild	12
Tabell 6; Mekling nr 3 - Posisjon til partene og nemndas forslag for NVG-Sild	12
Tabell 7; Mekling nr 4 – Posisjon til partene og nemndas forslag for makrell.....	13
Tabell 8; Mekling nr 5 - Posisjon til partene og nemndas forslag for hestmakrell.....	13
Tabell 9; Mekling nr 6 - Partenes posisjoner og nemndas forslag for lodde.....	14
Tabell 10; Fastsatt pris på lodde i februar 2009	14
Tabell 11; Mekling nr 7 - Posisjon til partene og nemndas forslag for kongekrabbe.....	15
Tabell 12; Mekling nr 8 - Posisjon til partene og nemndas forslag.....	16
Tabell 13; Sammensetning totalutvalg	17
Tabell 14; Utvalg hvitfisksektor.....	18
Tabell 15; Utvalg pelagisk sektor.....	18
Tabell 16; Oppsett over spørsmål og svar fra intervjurunden	19
Tabell 17; Oppstilling av spørsmål og svar fra deltakere i hvitfisksektoren.....	20
Tabell 18; Oppstilling av spørsmål og svar fra deltakere i pelagisk sektor.....	26
Tabell 19; Direkte kostnader meklingsnemnd hvitfisk.....	35
Tabell 20; Direkte kostnader meklingsnemnd pelagisk.....	35
Tabell 21; Utvikling prisforhandlingsutgifter siste fire år	36

Figurliste

Figur 1; Oppnådde priser vs minstepriser for torsk i prøveperioden.....	4
Figur 2; Oppnådd pris vs minstepriser for sild ml 200 - 300 g i prøveperioden.....	8
Figur 3; Oppnådd pris vs minstepriser for sild under 200 g i prøveperioden.....	9
Figur 4; Oppnådd pris vs minstepriser for ulike størrelse av makrell i prøveperioden.....	9

1 Sammendrag

Evalueringen tar utgangspunkt i at mekling er benyttet i kun to av landets seks salgslag. Dette dreier seg om pelagiske forhandlinger for råstoff til konsumindustrien mellom Norges Sildesalgslag (NSSL) og Fiskeri og Havbruksnæringens Landsforening (FHL), mens den andre delen dreier seg om prisforhandlingene mellom Norges Råfisklag (NR) og Norske Sjømatbedrifters Landsforening (NSL)/FHL. De resterende fire salgslagene i hvitfisksektoren har ikke sett behov for å benytte seg av mekling i prøveperioden.

Evalueringen er i hovedsak basert på tilbakemeldingene fra intervjurunder med 32 aktører i fiskerinæringen. Industriaktører utgjør i alt 25 av disse 32 der 10 av deltakerne også er medlemmer i prisforhandlingsutvalgene til organisasjonene. 7 deltakere i undersøkelsen representerer de vi kaller fisker/flåtesiden, og 6 av disse har deltatt direkte i prisforhandlinger.

I prøveperioden er det gjennomført 9 prisforhandlinger i pelagisk sektor, der seks har endt med mekling. Meklingsnemndens forslag har så blitt akseptert i fire av seks tilfeller.

For hvitfisknæringen er ordningen benyttet i to av nitten prisforhandlinger. Den ene gangen ble nemndens forslag for minstepriser på kongekrabbe akseptert av partene. Nemndens forslag på torsk i den siste meklingen, ble fra industriens side tatt til etterretning.

Det er i hovedsak industriaktørene som stiller seg positive til ordningen med mekling etter den gjennomførte prøveperioden. Alt i alt er utvalget delt på midten i spørsmålet om en videreføring av prøveordningen er ønskelig. Fjorten (44 %) av deltakerne i undersøkelsen kan tenke seg en videreføring av ordningen. Alle disse er representanter for industrien, mens 44 % (14 av 32) ikke ser noe poeng i videreføring av meklingsinstansen. Det er i denne gruppen hele 9 industriaktører som ikke ser noe poeng i videreføring, der 7 av disse 9 består av hvitfiskaktører. De resterende 5 deltakerne i undersøkelsen som ikke ønsker videreføring av prøveordningen er representanter fra fisker/flåteleddet.

Det er også en gruppe på fire som stiller seg nøytrale til hvilken beslutning man lander på mhp videreføring eller ei. Denne gruppen består av to administrativt ansatte i organisasjonene på fisker/flåtesiden, samt to industriaktører i hvitfisksektoren.

Det kan ihht tilbakemeldingene se ut til at forutsetningen for legitimitet av meklingsnemndens arbeid ligger nemndens sammensetning. Mange av deltakerne i undersøkelsen påpeker nettopp dette med nøytralitet blant nemndens deltakere som et vesentlig poeng.

Et annet forhold som kan være avgjørende for om en vil ha behov for en permanent løsning med meklingsordning i prisfastsettelsen på første hånd er strukturutviklingen i industri og flåte. Hva vil færre industriaktører, fartøy og fiskere bety? Ikke minst, er det avgjørende om den prisfastsettelsesordningen man har i dag vil bli videreført, eller om det kan ligge endringer i dette forholdet i nær fremtid. Juridiske og organisatoriske endringer knyttet til salgslagene vil sannsynligvis være avgjørende.

Kostnadsbildet kan ikke påvises å være endret i spesiell grad for partene i forhandlingene under prøveperioden. De direkte betalbare kostnadene knyttet til nemndenes utgifter øker likevel de økonomiske belastningene ved hver forhandling som ender i mekling. Totalt i prøveperioden er dette beløpet summert til kr 188 866.

2 Innledning

I Stortingsmelding nr 19 (2004-2005) "Marin Næringsutvikling. Den blå åker" innstilles det til et prøveprosjekt med meklingsinstans i forhandlinger om pris og oppgjørsregler for fisk. Dette for å: "...finne frem til mekanismer som kan gi bedre helhetsløsninger i forholdet mellom fiskerne og industrien når det gjelder uenighet ved fastsettelse av pris og oppgjørsregler" (s. 114). I samme stortingsmelding heter det at prøveordningen skal være gjenstand for en evaluering etter to år. Partene skal da også vurdere om andre forhold omkring prisfastsettelsen, herunder salgs- og oppgjørsregler, skal inngå i meklingen.

På bakgrunn av dette inngikk Fiskesalgslagenes Samarbeidsråd, Norges Fiskarlag, Fiskeri- og havbruksnærings landsforening (FHL) og Norske Sjømatbedrifters landsforening (NSL) 16. juni 2005 en avtale om en toårig prøveordning med meklingsinstans. Prøveordningen trådte i kraft den 1. januar 2007 og varte til og med 2008. På bakgrunn av dette foreligger denne rapporten som svarer på følgende spørsmål departementet stiller:

- ✓ Har meklingsinstansen gitt prisforhandlingene økt legitimitet hos fiskekjøperne?
- ✓ Har meklingsinstansen gitt fiskekjøperne en endret oppfatning av deres representanters forhandlingssituasjon?

Videre behandler rapporten følgende forhold:

- ✓ En gjennomgang av alle meklingene som har vært foretatt, herunder krav, tilbud, meklingsinstansens forslag og hvilke minstepriser som er blitt fastsatt.
- ✓ Forhandlingspartenes kostnader med prøveordningen.
- ✓ En oversikt over hvilke forhandlinger som ikke har endt i mekling.
- ✓ Mulige årsaker til at det blir mekling i noen tilfeller og ikke i andre.
- ✓ Gjennomgang og vurdering av våre intervjuer med representantene fra FHL, NSL, salgslagene og et utvalg av fiskekjøpere og fiskere.
- ✓ Prøveordningens betydning for prisforhandlinger og prisfastsettelse.
- ✓ Andre forhold som vi finner interessante for en framtidig vurdering av om ordningen skal videreføres på permanent vis.

I rapporten vil disse spørsmål og forhold bli besvart på bakgrunn av intervjuer med fiskekjøpere, organisasjoner (FHL, NSL, NSSL og NR) og fiskere. Under oppstartsmøtet ble det fra Departementets side påpekt at det var ønskelig fra salgslagene å i større grad inkludere fiskere i gruppen av intervjuobjekter.

Rapportens ulike deler skiller i hovedsak mellom hvitfisksektoren og pelagisk sektor. Dette fordi det er en viss forskjell i hvor ofte meklingsinstansen har blitt benyttet av de to sektorene, og også fordi det er forskjeller i arter og omsetningsformer for de to fiskeriene.

3 Hvitfisksektoren

3.1 Førstehåndsomsetningsstruktur

Førstehåndsomsetning av fisk reguleres av lov av 14. desember 1951 om omsetning av råfisk (råfiskloven). Loven omfatter alle viktige kommersielle arter unntatt anadrome laksefisk, og gir eksklusiv rett til omsetning av råfisk til seks salgsgeslag (salgslag).

Det er etablert fem salgslag med enerett til omsetning av alle arter bortsett fra pelagiske arter innen sine respektive geografiske områder. Disse er Norges Råfisklag (NR), Sunnmøre og Romsdal Fiskesalgslag (SUROFI), Vest-Norges Fiskesalgslag (VNF), Rogaland Fiskesalgslag (RF) og Skagerakfisk (SF). Pelagiske arter omtales i kapittel 4.

Salgslagene har rett til å fastsette minstepris, dirigere og regulere fangster. Salgslagenes utgifter i forbindelse med organisering av førstehåndsomsetningen finansieres gjennom en avgift basert på omsetningsverdi. Fastsetting av minstepris gjennomføres av salgslagene, men det gjennomføres i hovedsak forhandlinger med representanter for industrien når det blir krevd. Hovedprinsippet har vært at prisreguleringene skal gjenspeile de gjeldende markedsprisene.

I tilfeller der enighet ikke oppnås, har salgslagene gjennom råfiskloven hjemmel til å fastsette minstepris. Innføring av meklingsinstans har ikke medført noen endringer i salgslagenes rett til prisfastsettelse. Salgslagenes rett til dirigering av fangster er de senere årene kun benyttet av Norges Råfisklag, selv om andre salgslag kan ha dirigeringsordninger basert på samtykke.

Tabell 1; Omsetningsutvikling i salgslagene siste 10 år

	millioner NOK											
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
NRF	4 850	6 100	6 560	6 200	6 280	5 792	4 352	4 850	5 167	5 872	6 586	6 158
SUROFI	1 583	1 907	2 057	1 963	2 004	1 753	1 565	1 500	2 140	2 259	2 050	1 824
VNF	279	409	396	257	281	258	307	241	203	288	350	300
ROGFISK	145	138	178	180	189	161	178	192	185	179	150	158
SKAG	217	252	212	201	200	211	206	219	218	246	271	294
Totalt:	7 074	8 806	9 403	8 801	8 954	8 175	6 608	7 002	7 913	8 844	9 407	8 734

Som man kan se har omsetningen ved salgslagene har vært relativt stabil gjennom de siste 10 årene.

3.2 Prisfastsettelsesregimet

3.2.1 Beskrivelse av salgslagenes prisforhandlingsutvalg

Retningslinjer for fastsettelse av minstepriser er nedfelt i det enkelte salgslags vedtekter. I alle salgslagene blir forhandlingsutvalget nedsatt av styret, og består som regel av styreleder, nestleder og et utvalg av styremedlemmer representativt for alle flåtegrupper. Det er som regel et fast utvalg som håndterer alle prisdrøftelser, selv om det i enkelte salgslag forekommer noe variasjon i sammensetning av utvalget for å sikre et utvalg relevant for det aktuelle fisket og den aktuelle arten. Utvalgene og retningslinjene for sammensetning av disse har i liten grad vært gjenstand for endringer de senere årene.

3.2.2 Beskrivelse av industriens prisforhandlingsutvalg

Industrien er hovedsakelig representert i forhandlingene gjennom organisasjonene Fiskeri- og Havbruksnæringens Landsforening (FHL) og Norske Sjømatbedrifters Landsforening (NSL). I tillegg inkluderes uavhengige representanter fra industrien i enkelte tilfeller. Organisasjonene opererer med mange forskjellige prisutvalg, alle oppnevnt av styret i organisasjonene. De ulike utvalgene skal dekke ulike geografiske regioner, anvendelsesområder og bedriftsstørrelser, samt inneha kompetanse både på markeds- og produksjonssiden av den aktuelle næringen. I prisdrøftelser innen NR sitt distrikt har både FHL og NSL delegasjoner som møter. I SUROFI og VNF deltar NSL med en bedriftsrepresentant.

I NR er det mange drøftinger, og noe ulik praksis fra art til art. I taskekrabbe- og sjøkrepsdrøftingene er industrien representert ved NSL alene. Når det gjelder ferske reker var industrien tidligere representert kun ved NSL. Etter at Lyngen Reker, som er FHL medlem, ble etablert og tok hovedandelen av førstehåndsomsetningen har FHL også deltatt i rekeforhandlingene. NSL har fortsatt en stor delegasjon med representanter fra en industribedrift, men også 2-4 fiskehandlere med medlemskap i NSL deltar. I øvrige drøftinger, utenom hovedforhandlingene for hvitfisk, er FHL eneste representant for industrien.

I de viktige prisdrøftingene for hvitfisk i NR distrikt er NSL invitert av NR til å delta som følge av at FHL i råfisklagets øyne manglet den nødvendige geografiske dekning for Helgeland og Nordmøre. Dette har ført til at industriens samlede delegasjon til disse forhandlingene har vært relativt tallrik. FHL har gitt uttrykk for, både overfor NR og overfor NSL, at dette har gjort kjøpersidens holdning utfordrende å samkjøre. FHL har ytret ønske om å redusere antall delegater fra begge kjøperorganisasjoner. Forslaget fra FHL om reduksjon av hvitfiskdelegasjonen ble avvist av både NR og NSL i løpet av våren 2009, og FHL vedtok i juni 2009 å redusere sin egen delegasjon til disse forhandlingene til 5 personer til tross for at NSLs delegasjon forblir uforandret med 4 delegater.

3.3 Gjennomførte prisforhandlinger i prøveperioden

Siden meklingsinstansen er benyttet kun i Norges Råfisklag (NR) sitt distrikt, er det valgt å fokusere på prisforhandlinger som er gjennomført mellom NR og industriorganisasjonene i prøveperioden.

Siden januar 2007 er det i alt gjennomført 19 prisforhandlinger for hval, fisk, kongekrabbe samt skall- og bløtdyr mellom industri og NR frem til 31.12.2008. To av disse forhandlingene har endt med bruk av meklingsinstans.

I tabellen under vises en systematisk fremstilling av alle forhandlinger som er gjennomført i NR's distrikt i 2007 og 2008.

Tabell 2; Gjennomførte prisforhandlinger i hvitfisk sektoren i prøveperioden

Forhandling	Dato	Mekling	Art	Oppnådd enighet	Til mekling	Suspensjon minstepris	Mekl.nemd forslag fulgt	Gjelder for tidsrom
1	11.01.2007		Fisk	ja				11.01.2007 -
2	05.02.2007		Fisk	ja				05.02.2007 -
3	14.04.2007		Skall og bløtdyr	ja				14.04.2007
4	16.04.2007		Kval	ja				2007 sesong
5	02.05.2007		Skall og bløtdyr	ja				02.05.2007
6	03.05.2007		Fisk	ja		ja (lyr)		07.05.07 -
7	05.06.2007		Skall og bløtdyr	ja				05.06.2007
8	11.06.2007		Skall og bløtdyr	ja				11.06.2007
9	02.07.2007		Tørrfisk	ja				02.07.2007
10	05.09.2007		Fisk	ja				05.09.2007
11	11.12.2007		Fisk	ja		ja (kveite)		17.12.07 - 04.05.08
12	05.12.2007		Kongekrabbe	ja				10.12.7 -
13	28.02.2008		Fisk					03.03.2008
14	29.08.2008	03.09.2008	Kongekrabbe Kongekrabbe	Nei	ja		ja	08.12.2008
15	29.04.2008		Fisk	ja				05.05.2008 -...
16	19.05.2008		Skall og bløtdyr	ja				19.05.2008
17	07.07.2008		Skall og bløtdyr	ja				07.07.2008
18	08.09.2008		Fisk	ja		ja (lysing)		15.09.2008 - 14.12.2008
19	10.12.2008	12.12.2008	Fisk Torsk og hyse	Nei ikke alle	ja	ja (lyr)tom 18.05	ja	15.12.2008 - 05.05.2009

3.4 Faktisk oppnådde priser ved omsetning

En gjennomgang av faktisk oppnådde priser for fisk omsatt gjennom NR viser at det både i 2007 og 2008 er betalt til dels vesentlig mer for råstoffet enn den fastsatte minsteprisen for alle graderinger.

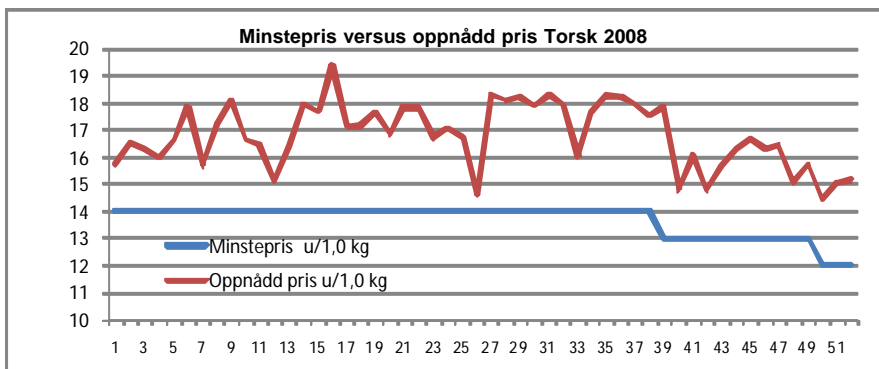
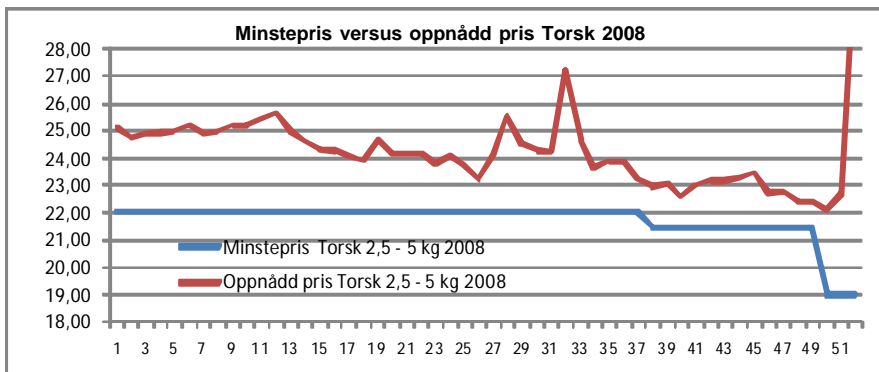
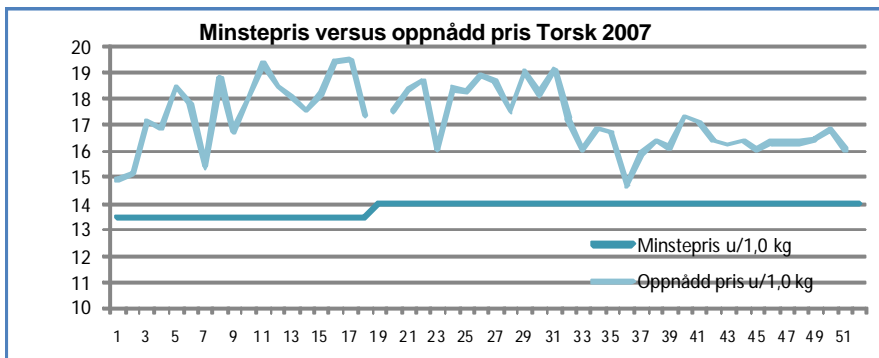
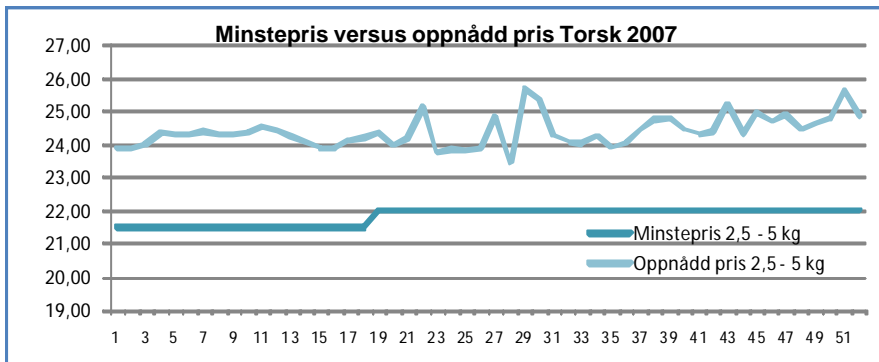
I tabellene under ser vi at oppnådde priser for torsk mellom 2,5 – 5,0 kg i 2007 varierte mellom 2 og 3 kr/kg over den fastsatte minsteprisen. For torsk under 1,0 kg har oppnådde priser hatt en enda større avstand til minstepris enn det som har vært tilfelle for 2,5 – 5,0 kg, med differanser fra 5 til 2 kr/kg gjennom hele 2007.

For 2008 fortsatte dette bildet, men tendensen mot slutten av året var at differansen mellom minstepris og oppnådd pris ble redusert til 0,5 til 1,5 kr/kg for torsk mellom 2,5 – 5,0 kg, mens den for torsk under 1,0 kg lå rundt 1,5 til 3,0 kr/kg.

En skal ta med i betraktningen at de største utslagene på oppnådde priser kan skyldes spesielle omstendigheter med lav tilgang i spesielle perioder av året, f.eks lite fisk rett før juleuken kan føre til voldsomme utslag på kurven for oppnådd pris.

Det var likevel slik at Torsk u/1,0 kg i 2007 i gjennomsnitt var betalt med ca 22 % overpris, mens det i 2008 i gjennomsnitt var betalt rundt 25 % overpris. For torsk mellom 1,0 til 2,5 kg var gjennomsnittlig overpris på ca 17 % og 20 % for hhv 2007 og 2008.

Torsk 2,5- 5,0 kg var i 2007 i snitt betalt med nesten 13 % overpris, i 2008 var situasjonen tilsvarende som i 2007 med en betalt overpris på ca 13 % i snitt. I den største klassen over 5 kg var gjennomsnittlig overpris i 2007 og 2008 på omtrent 16 % og 8 % hhv.

Figur 1; Oppnådde priser vs minstepriser for torsk i prøveperioden

4 Pelagisk sektor

4.1 Førstehåndsomsetningsstruktur

Omsetning av pelagiske fiskeslag foregår i all hovedsak gjennom auksjonssystemet til Norges Sildesalgslag, og det er oppfattelsen av markedsforholdene som da avgjør hvordan prisene utvikler seg. Det er likevel slik at det på samme vis som i hvitfisksektoren er fastsetting av minstepriser basert på at salgslag og industriorganisasjonen møtes i forkant av sesongene. I pelagisk sektor er kun FHL part på industriens side.

I pelagisk sektor gjennomføres prisforhandlinger i både mel- og oljeindustrien, hermetikkindustrien og den konvensjonelle konsumindustrien.

Prisforhandlinger gjeldende for konsumindustrien er i all hovedsak knyttet til sesongene for fiskeriene på NVG-sild, Nordsjøsil, makrell, hestmakrell og lodde.

Lodde fiskes i hovedsak i norsk farvann i perioden februar – april i Barentshavet på kysten av Finnmark. Det gjennomføres også et fiske etter lodde på sommeren ved Island, Jan Mayen og Grønland der norske fartøyer deltar, og norsk industri kjøper råstoff. Prisforhandlingene knyttet til loddefisket både på Finnmarkskysten og sommerloddefisket er lagt til desember eller januar, og prisene blir i hovedsak stående for ett år om gangen.

Makrell fiskes i hovedsak av norske fartøyer i perioden august til desember. I tillegg fisker utenlandske fartøyer et relativt stort volum makrell som leveres til norske industri i løpet av januar til februar. Fastsetting av minstepriser blir derfor utført gjennom forhandlinger som gjennomføres i løpet av sommeren. Prisene som fastsettes her blir da gjeldende fra oppnådd enighet frem til neste forhandling ca 1 år frem i tid.

Hestmakrell, er på samme vis som makrell en art som dukker opp i norsk farvann i løpet av sensommeren/høsten og fiskes av norske fartøyer i hovedsak utover høsten. Denne arten har hatt en mindre økonomisk betydning både for industri og flåte enn noen av de andre pelagiske artene. Prisforhandlingene har gjerne blitt gjennomført i sammenheng med prisforhandlingene for makrell til konsum, og prisene blir i hovedsak fastsatt for ett år om gangen.

NVG-Sild fiskes i hovedsak i sesongen mellom september når den kommer inn i Norsk farvann utenfor Troms/Nordland frem til mars når den gyter utenfor kysten av vestlandet før den vandrer ut i norskehavet på sommerbeite. Forhandlinger om prisfastsettelse blir som følge av dette i hovedsak gjennomført på i løpet av sommeren. Prisene blir da gjerne stående ut sesongen og frem til prisfastsettelse for Nordsjøsil gjennomføres.

Nordsjøsil fangstes i løpet av mai – juni av den norske flåten. Deler av råstoffet går til utenlandske fabrikker, mens den norske industrien har overtatt større og større andel av den norskfangede nordsjøilden. Fisken kan ved den mest gunstige anvendelse oppnå til dels svært gode priser dersom råstoffet egner seg til Matjessild. Det meste av råstoffet blir anvendt i filetindustrien, mens mel- og oljeindustrien håndterer noe av kvantumet. Prisforhandlinger gjennomføres i forkant av sesongen, gjerne i slutten av april, begynnelsen av mai. Prisene blir da stående frem til neste sesong året etter.

Industrifisk som kolmule, øyepål og tobis behandles av forhandlingsutvalget for mel- og oljeråstoff, med unntak av fastsetting av minstepriser for kolmule til konsum som i stor grad behandles i samme

møte som lodde. Prisfastsettelse for råstoff til mel- og oljeanvendelse er i hovedsak basert på andre mekanismer enn det man har i konsumindustrien. Man har for denne industrien det siste 10-året, hatt en ordning som baserer seg på en 60/40 fordeling av omsetningsverdi mellom flåte og industri. Omsetningsverdien av mel og oljeprodukter er da basert på en del internasjonale råvarebørsnoteringer. Prisjusteringer forekommer derfor hyppigere i denne delen av bransjen, og forhandlingene gjennomføres ofte per telefon. Forhandlingene er da i stor grad knyttet til andre faktorer enn selve prisjusteringen, men heller knyttet til faktorer som vanntrekk etc.

4.2 Prisfastsettelsesregimet

4.2.1 Beskrivelse av industriens prisutvalg

FHL har gjennom årsmøtet valgt et utvalg tillitsvalgte til å delta under prisforhandlingene sammen med fagsjef pelagisk i FHL.

Prisforhandlingsutvalget for konsum har i 2007 og 2008 bestått av 8 tillitsvalgte, samt forhandlingsleder Otto James-Olsen som er fagsjef for pelagisk sektor i FHL. Sammensetningen de siste årene har vært representanter fra Norway Pelagic AS, Nergård Sild AS, Lofoten Pelagiske AS, Austevoll Seafood AS, Nils Sperre AS, Egersund Seafood AS og Fryseriet AS.

Prisforhandlingsutvalget for mel- og olje møtes en gang i året til avtaleforhandlinger der utvalgene fra både kjøper og fiskersiden går igjennom utviklingen knyttet til valuta, den globale råstoffsituasjonen og andre elementer som påvirker markedsprisene på mel og oljeprodukter. Fra industrien er det valgt et utvalg på fire tillitsvalgte som skal representere industrien sammen med administrasjonen i FHL. Sammensetningen av dette utvalget var i 2008 satt sammen av representanter fra Welcon AS, Norsildgruppen og Bodø Sildoljefabrikk AS.

4.2.2 Beskrivelse av salgslagenes prisforhandlingsutvalg

Sildesalgslaget har organisert sine tillitsvalgte og administrasjonen som deltar i prisforhandlingene i ulike salgsutvalg. Salgsutvalgene tar på styrets vegne detaljerte beslutninger vedrørende avviklingen av de enkelte fiskerier. Salgsutvalgene er også forhandlingsutvalg i de ulike minsteprisforhandlinger som holdes i forkant av sesongene.

Salgsutvalget for konsumråstoff gjennomfører prisdrøftinger og fastsetter minstepriser for pelagisk fisk til konsumanvendelse. Utvalget fastsetter også reguleringer av fisket med mer.

Sammensetningen av dette utvalget har de siste to årene vært sammensatt av to representanter fra kystnotgruppen, tre representanter fra ringnotgruppen, en representant fra industrirål samt administrasjonen i NSSL.

Salgsutvalg for mel, olje og for råstoff gjennomfører en årlig prisdrøftelse og fastsetter minstepris for pelagisk fisk til mel, olje og for råstoff. Avtalen garanterer som beskrevet tidligere, fiskerne 60 % av salgsinntekten i form av minstepris på råstoffet. NSSL og FHL vurderer markedsprisene ukentlig ut fra prisene for mel og olje på verdensmarkedet og justerer minsteprisene ut fra dette.

Forhandlingsutvalget er på samme vis som utvalget for konsumråstoff satt sammen av representanter både fra ringnot, kystnot og industritrål, der en kystnotrepresentant, en industritrålrepresentant og to ringnotrepresentant møter sammen med administrasjonen i NSSL.

Salgsutvalg for hermetikkråstoff avtaler minstepris for fisk (brisling) til hermetikkanvendelse samt gjennomfører aktuelle reguleringer. Dette er en del av pelagisk sektor med marginal betydning både mhp på volum, verdi og aktivitet. Prisforhandlingene pågår i hovedsak mellom sildesalgslaget og en aktør i Norge. Det er som regel en eller to kystnotrepresentanter som møter i disse forhandlingene sammen med administrasjonen i NSSL.

4.3 Gjennomførte prisforhandlinger i prøveperioden

I prøveperioden er det etter den informasjon som foreligger gjennomført ni prisforhandlinger for pelagiske fiskearter til konsumanvendelse, der hele seks av disse har ført til bruk av meklingsinstans.

I de andre delene av pelagisk sektor er det gjennomført to avtaleforhandlinger, som også omhandler minstepriser, om råstoff til mel- og oljeindustrien. Brisling til hermetikk er det også forhandlet to ganger om i prøveperioden. Mekling ikke er benyttet i noen av disseforhandlingene.

Dette betyr at man i pelagisk sektor har benyttet muligheten med mekling i ca 46 % av det totale antall prisforhandlinger som er gjennomført.

Det må være med i betraktningen at den bransjen der meklingene tross alt er benyttet, i 2008 stod for håndtering og foredling av 65 % av det totale volum på 1,9 mill tonn landet av pelagiske arter. I verdi utgjør pelagisk råstoff til konsumindustrien 85 % av den totale førstehåndsverdien på NOK 5,8 mrd. De samme tallene utgjorde i 2007 for håndtert volum i konsumindustrien på ca 55 % av totalvolum, mens verdien av råstoff til konsumindustrien utgjorde 73 % av totalverdien på NOK 4,96 mrd. Når det gjelder eksportverdi, utgjorde produkter fra konsumindustrien rundt 90 % av den totale eksportverdien på NOK 7,3 mrd av pelagiske fiskeslag i 2008.

Fokuset i pelagisk sektor i denne evalueringen er derfor knyttet til konsumindustrien. I tabellen under er det laget en systematisk oppstilling over de prisforhandlinger som er gjennomført for pelagisk råstoff til konsumindustrien i prøveperioden.

Tabell 3; Gjennomførte prisforhandlinger i pelagisk konsumsektor i prøveperioden

Forhandling	Dato	Mekling	Art	Oppnådd enighet	Til mekling	Minstepris samfengt	Mekl.nemd forsl. fulgt	Gjelder for tidsrom
1	17.04.2007		Sild (Nordsjø)	Ja		4,50		14.05.07 - 22.06.07
2	11.05.2007		Sild (Nordsjø)	Ja*		2,90		14.05.07 -
3	13.08.2007	23.08.2007	Makrell	Nei	Ja		Ja	24.08.07 - 31.12.07
4	06.09.2007	28.09.2007	Sild	Nei	Ja		Nei	25.09.07 -
	08.10.2007		Sild	Ja				8.10.07 - vår 2008
5 - 6	02.06.2008	26.06.2008	Sild/makrell	Nei	Ja		ja	30.06 - 31.12.2008
		26.06.2008	Sild				ja	
		26.06.2008	Makrell					
7	29.10.2008	14.11.2008	Hestmakrell	Nei	Ja		ja	
			Hestmakrell			2,00		
8	03.12.2008		Kolmule	Ja		1,25		01.01.09 - 30.04.09
9	03.12.2008	16.12.2008	Lodde	Nei	Ja		Ja	01.01.2009 -

* Prisen ble ihht FHL justert av NSSL på ensidig basis etter påtrykk fra Dansk industri.

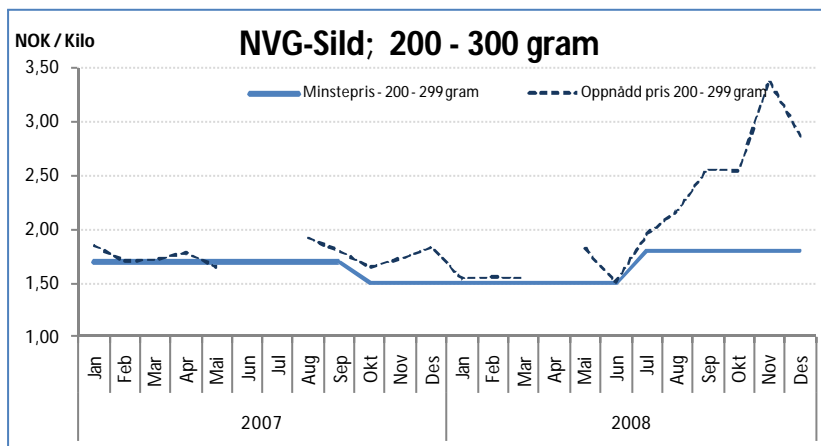
4.4 Faktisk oppnådde priser ved omsetning

På samme vis som i hvitfisksektoren er det i prøveperioden betalt overpriser, dvs priser over minstepris, for råstoff i den pelagiske industrien.

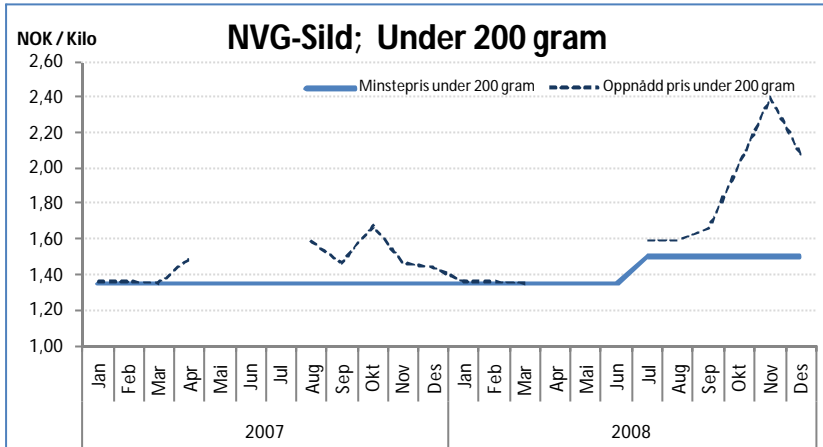
I figurene under er det gjort et forsøk på å visualisere minstepris og oppnådd pris på auksjon for noen graderinger innen NVG sild og Makrell som er av størst betydning. NVG sild over 300 gram hadde et regimeskifte i gradering i oktober 2007 som gjør fremstilling i graf noe uoversiktlig og lite egnet. Likevel, i snitt ble sild over 300 g frem til oktober 2007 betalt med nesten 17 % overpris (0,85 kr/kg), mens det etter oktober 2007 er betalt ca 2 % overpris (0,08 kr/kg) for graderingen over 350 g. For graderingen mellom 300 og 350 g er det etter oktober 2007 betalt i overkant av 8 % (0,19 kr/kg) overpris.

For graderingene under 200 g og 200 – 300 g er det de to årene i prøveperioden betalt hhv 48 % og 105 % gjennomsnittlige overpriser i forhold til minstepris.

Totalt sett, hvis man slår sammen all sild, er dette råstoffet betalt med en gjennomsnittlig overpris i forhold til minstepris på ca 200 % og 150 % for hhv 2007 og 2008.

Figur 2; Oppnådd pris vs minstepriser for sild ml 200 - 300 g i prøveperioden

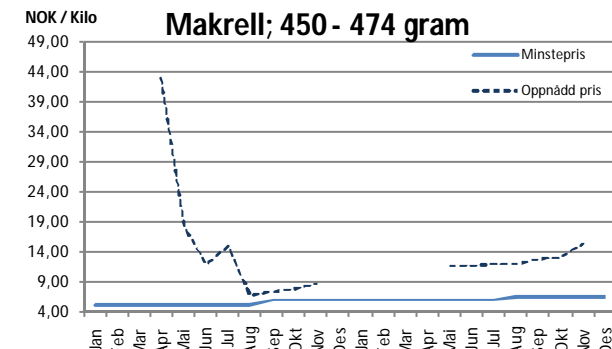
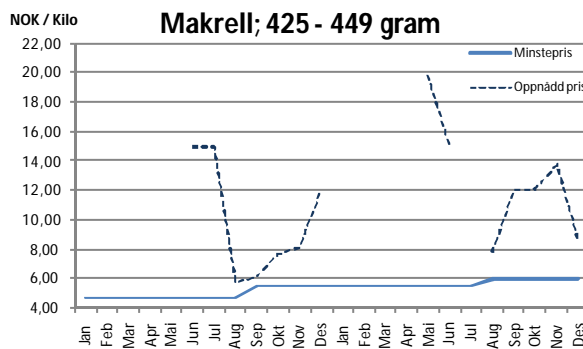
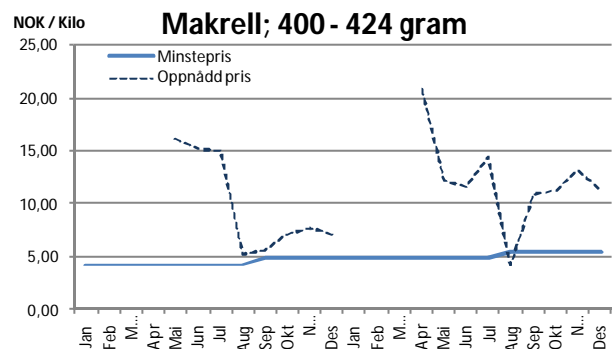
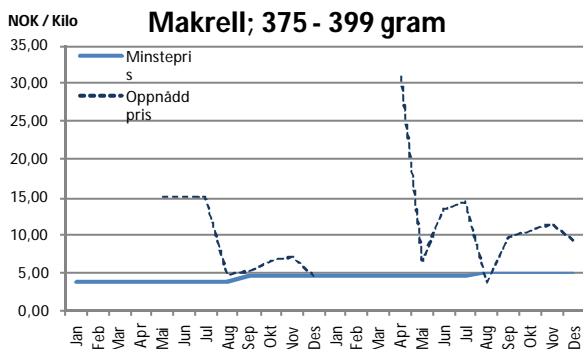

Figur 3; Oppnådd pris vs minstepriser for sild under 200 g i prøveperioden

Bildet for makrellen er relativt likt det man kan observere for sild. Industrien har i hele prøveperioden betalt priser som er relativt mye høyere enn det som er fremforhandlet som minstepriser.

I snitt for alle graderinger i 2007 er det betalt en overpris på ca 50 %, noe som utgjorde ca 3,25 kr/kg over gjennomsnittlige minstepriser for 2007. De samme tallene for 2008 er ytterligere opp, med en gjennomsnittlig oppnådd pris på ca 5 kr/kg (85 %) over gjennomsnittlig minstepris.

I figurene under har vi presentert minstepris mot oppnådd pris for fire av gruppene med høyest omsatt volum i 2007 og 2008. Disse fire gruppene (Gr 7 – Gr 10) utgjør hele 78 % av total omsatt volum på første hånd for makrellen. For disse fire gruppene har det i snitt vært betalt ca 2,12 kr/kg (35 %) mer enn minstepris i 2007, mens de samme tallene for 2008 er på omtrent 6,10 kr/kg (100 %).

Figur 4; Oppnådd pris vs minstepriser for ulike størrelse av makrell i prøveperioden

5 Prøveprosjektets utforming og tilslutning

Før vi ser på de enkelte tilfellene der det har vært nødvendig å benytte seg av meklingsinstansen ved prisforhandlinger i prøveperioden, vil vi presentere den generelle utformingen av prøveprosjektet. Vi vil også se litt på noen av salgslagenes tilslutning til ordningen.

5.1 Nærmere om prøveprosjektet

Som tidligere nevnt ble ordningen satt i gang som en direkte følge av St.meld. nr 19 (2004-2005) der prøveordningen ønskes for å: "Innenfor råfisklovens system finne frem til mekanismer som kan gi bedre helhetsløsninger i forholdet mellom fiskerne og industrien når det gjelder uenighet ved fastsettelse av pris og oppgjørsregler." På bakgrunn av St.meld. nr 19 ble ordningen skissert som følger:

- Salgslagene, FHL og NSL er oppfordret til å etablere en meklingsinstans som en prøveordning.
- Kostnadene skal deles likt mellom partene.
- Partene står fritt til å ta stilling til et eventuelt meklingsforslag.
- Dette er en prøveordning som skal evalueres etter to år.

I juni 2005 ble det holdt et møte mellom partene som ble ledet av daværende fiskeriminister Svein Ludvigsen, og det ble enighet om å iverksette ordningen. Fra den tid tok det noe tid før det ble enighet om hvilke meklingsmedlemmer som skulle velges og andre praktiske arbeidsforhold for instansen.

På bakgrunn av dette ble det etablert to meklingsnemnder, en for hvitfisksektoren med base i Tromsø og en for pelagisk sektor med base i Bergen. Hver av meklingsnemndene skulle bestå av 3 personer, der 2 var fagpersoner som skulle oppnevnes av salgslagene og industrien i fellesskap. En person skulle komme fra Eksportutvalget for fisk og ha inngående kjennskap til de aktuelle markedene. Den andre personen skulle komme fra banksektoren og skulle ha en inngående kjennskap til næringen, både på sjø og land. Etter ønske fra næringen ble meklingsnemnden satt til å bli ledet av en person fra riksmeklingsembetet, noe riksmeklingsmann Svein Longva stillet seg positivt til. Prøveordningen kom i gang med oppstart den 1. januar 2007 og varte til og med 2008.

Disse rammene for mekling ved uenighet ved fastsettelse av minstepriser, omsetningsordninger, salgs- og betalingsbetingelser og eventuelt andre forretningsmessige spørsmål ligger til grunn for vår evaluering av prøveprosjektet. Eventuelle synspunkter som er gitt av salgslag og organisasjoner direkte til FKD forutsettes som kjent og blir ikke omtalt i denne rapporten.

5.2 Tilslutning til prosjektet

Ved utgangen av tiden med prøveordning var det på forhånd bestemt at ordningen skulle være gjenstand for en evaluering, der det skulle dannes grunnlag for beslutning om hvorvidt ordningen burde videreføres, og eventuelt hvordan den burde videreføres. Prosjektet anses som slutført den 31. desember 2008, og stortinget har satt som forutsetning at de skal bli orientert om saken, Jf. Innst. S.nr 197 (2007-2008). I løpet av de 24 mnd prøveordningen varte ble meklingsordningen benyttet 8 ganger. Det var seks meklinger i pelagisk sektor og to meklinger i hvitfisksektoren.

Prøveordningen var utformet slik at partene stod fritt til å vurdere om de skulle ta stilling til forslagene fra meklingsinstansen. I fem tilfeller er meklingsnemndens forslag videreført som akseptert minstepris av begge parter i forhandlingene. Dette gjelder meklingene for makrell i august

2007, NVG/Nordsjøsild i juni 2008, makrell i juni 2008, hestmakrell i november 2008 og kongekrabbe i september 2008. Meklingsforslaget for NVG sild i september 2007 førte til aksept hos FHL, men ble forkastet av salgslaget. For meklingen på lodde i desember 2008 var det FHL som forkastet nemndens forslag, mens NSSL kunne akseptere. Til sist var det hvitfiskmeklingen for torsk der salgslaget aksepterte meklingsforslaget, mens FHL kun tok forslaget til etterretning.

5.3 Kort om meglingene

5.3.1 Pelagisk sektor

Første mekling ble gjennomført for makrell den 23. august 2007.

Etter at NSSL og FHL ikke ble enige om nye minstepriser for makrell i drøftelsene som fant sted den 13. august 2007 der FHL ikke kunne akseptere betingelsene til NSSL, ble saken henvist videre til meklingsinstansen.

I meklingen som ble ledet av meklingsmann Dag Nafstad klarte ikke partene å komme til enighet. Meklingsnemda laget da et forslag med sine anbefalinger til nye minstepriser på makrell. Disse prisene ble godtatt av både NSSL og FHL senere samme kveld.

Tabell 4; Mekling nr 1 - Posisjoner til partene og nemndas forslag

	FHLs forslag	NSSL forslag	Nemndas forslag
Gruppe 1	6,50	9,00	8,00
Gruppe 2	6,25	8,75	7,75
Gruppe 3	6,00	8,50	7,50
Gruppe 4	5,75	8,25	7,25
Gruppe 5	5,50	8,00	7,00
Gruppe 6	5,25	7,50	6,75
Gruppe 7	5,00	6,75	6,00
Gruppe 8	4,75	6,00	5,50
Gruppe 9	4,25	5,25	5,00
Gruppe 10	3,75	4,75	4,50
Gruppe 11	3,50	4,25	4,00
Gruppe 12	3,25	4,00	3,75
Gruppe 13	3,00	3,75	3,50

Den andre meklingen fant sted 28. september 2007 og gjaldt for NVG-sild

Fra 2006 til 2007 var det en kvoteøkning på NVG-sild på 216 000 tonn, noe som gjorde at det totale kvantum av NVG-sild ble på 780 000 tonn. Siden sildefisket er sterkt sesongpreget og det meste av fangsten blir gjort i perioden fra høsten og frem til påske. For at dette skulle gå så smertefritt som mulig ønsket FHL at det i september skulle settes en pris som stod hele året.

Frem til prisdrøftelsen stod følgende priser og størrelsesinndeling:

Gruppe 1 (sild med vekt 300 gr. og mer):	kr 3,00 pr kg
Gruppe 2 (sild med vekt mellom 200 gr. og 299 gr.):	kr 1,70 pr kg
Gruppe 3 (sild med vekt 199 gr. og mindre)	kr 1,35 pr kg

I prisdrøftelsene mellom NSSL og FHL den 6. September 2007 forlangte FHL at man gikk tilbake til den tidligere graderingen på 333 gram for stor sild i gruppe 1. Dette fordi det ville gi en bedre verdiskapning i næringen, i og med at den store silden oppnår en bedre pris til fiskerne fordi den er mer etterspurt i markedet. Sild på 300 gram blir ikke akseptert som stor sild og oppnår ikke like gunstige priser.

På bakgrunn av uenighet om gradering av størrelsen på fisken ble ikke partene enig og saken gikk til meklingsnemnda under ledelse av meklingsmann Svein Longva. Meklingen fant sted den 28. September. Partene kunne ikke komme til enighet og forkastet nemndens forslag. Den 4. oktober satte NSSL nye minstepriser. Disse kunne ikke FHL ikke kunne godta, og det ble enighet blant industriaktørene om å innføre kjøpestopp. NSSL satte da ned prisen til før 4. oktober nivå.

Tabell 5; Mekling nr 2 - Posisjon til partene og nemndas forslag for NVG-Sild

FHLs forslag		NSSL forslag		Nemndas forslag	
Gradering	Pris	Gradering	Pris	Gradering	Pris
*300 g +	2,30	300 g +	3,00	325 gr +	3,25
200 - 299 g	1,20	200 - 299 g	1,70	250 - 325 g	1,60
- 200 g	1,00	- 200 g	1,35	- 250 gr	1,40

*Ihht NSSL gikk FHL inn i forhandlingene med utgangspunkt at de skulle ha skille på 333 g, men ved fastsettelse på 300 g ville dette være FHL sitt forslag.

Nye prisdrøftelser ble avholdt den 8. oktober, og da lyktes det partene å komme til enighet. Følgende minstepriser ble da fastsatt:

Gruppe 1 (sild med vekt 350 gr og mer):	kr 3,50 pr kg
Gruppe 2 (sild med vekt mellom 300 gr og 349 gr)	kr 2,35 pr kg
Gruppe 3 (sild med vekt mellom 200 gr og 299 gr)	kr 1,55 pr kg
Gruppe 4 (silde med vekt på 199 gr og mindre)	kr 1,35 pr kg

Mekling 3 og 4, avholdt 26. Juni 2008 – NVG-sild/ nordsjøsild og makrell

I prisdrøftelsene 2. juni mellom FHL og NSSL var det så stor uenighet mellom partene på prisen både for makrell og sild, at begge sakene gikk til mekling. Meklingen fant sted den 26. juni 2008. Det ble ikke oppnådd enighet under meklingen og meklingsnemnden under ledelse av Svein Longva fremsatte minstepriser som vist i tabellen under.

Tabell 6; Mekling nr 3 - Posisjon til partene og nemndas forslag for NVG-Sild

FHLs forslag		NSSL forslag		Nemndas forslag	
Gradering	Pris	Gradering	Pris	Gradering	Pris
350 g +	3,25	350 g +	3,50	350 g +	3,50
300 - 349 g	2,35	300 - 349 g	2,75	300 - 349 g	2,50
200 - 299 g	1,60	200 - 299 g	2,00	200 - 299 g	1,80
- 200 g	1,40	- 200 g	1,50	- 200 g	1,50

Prisene fra nemnda ble akseptert av begge parter. Prisen ble også gjeldende for Nordsjøsild, men da ikke før den 14. Juli. Dette betyr at Nordsjøsild i perioden fra mekling frem til 14. Juli hadde en avvikende minstepris i forhold til meklingsresultatet NSSL hadde akseptert.

Makrellprisene ble også gjenstand for mekling, og partenes posisjoner og nemndas forslag er presentert i Tabell 7 på neste side.

Tabell 7; Mekling nr 4 – Posisjon til partene og nemndas forslag for makrell

	FHLs forslag	NSSL forslag	Nemndas forslag
Gruppe 1	7,00	9,60	8,25
Gruppe 2	6,65	9,20	8,00
Gruppe 3	6,30	8,80	7,75
Gruppe 4	5,95	8,40	7,50
Gruppe 5	5,60	8,00	7,00
Gruppe 6	5,25	7,60	6,75
Gruppe 7	5,00	7,20	6,50
Gruppe 8	4,75	6,80	6,00
Gruppe 9	4,25	6,40	5,50
Gruppe 10	3,75	6,00	5,00
Gruppe 11	3,50	5,60	4,50
Gruppe 12	3,25	5,20	4,00
Gruppe 13	3,00	4,80	3,50

Nemndas forslag til priser ble godtatt av begge parter med virkning fra 30. Juni 2008.

Mekling nr 5 for hestmakrell den 14. november 2008

29. oktober kontaktet NSSL FHL og viste til at det var omsatt 1 800 tonn hestmakrell de siste dagene til kr 10 per kg. Minsteprisen var da kr 2 per kg. NSSL ba FHL komme med forslag til en ny minstepris. 30. oktober ga FHL tilbakemelding om at de ikke så noen grunn til å fastsette en ny minstepris på tampen av sesongen. Den 4. november tok NSSL på ny kontakt og ga FHL frist til 7. november for å akseptere en ny minstepris på kr 4 per kg. Da det ikke ble enighet i saken gikk den til mekling. Meklingen ble gjort per telefon da FHLs representanter var i London på det daværende tidspunkt. Meklingen ble ledet av Svein Longva.

Posisjon til partene og nemnda sitt forslag er presentert i Tabell 8 under.

Tabell 8; Mekling nr 5 - Posisjon til partene og nemndas forslag for hestmakrell

FHLs forslag		NSSL forslag		Nemndas forslag	
Gradering	Pris	Gradering	Pris	Gradering	Pris
Samfengt	2,00	Samfengt	4,00	Samfengt	2,00

Meklingsnemnda foreslo å beholde minsteprisen på kr 2 per kg. Dette på bakgrunn av at de så det uheldig å forandre minsteprisen på slutten av sesongen, og hvis det skulle bli fisket mer var det viktig å beholde fleksibiliteten i prisdannelsen. FHL godtok forslaget og NSSL har ikke ensidig fastsatt en ny minstepris for hestmakrell.

Mekling nr 6 for lodde 16. desember 2008

Med en norsk kvote på 228 000 tonn og en russisk kvote på 152 000 tonn i 2009, ble det vurdert slik at loddefisket ville bli preget av stor risiko. Dette fordi Russland kunne bli selvforsynt med lodde, og det at det Ukrainske markedet var usikkert på bakgrunn av landets dårlige betalingsevne og kvantum de ønsket å kjøpe. Det må også regnes med at Russland vil levere samfengt lodde til Japan, samt at også islandsk og canadisk lodde mest sannsynlig vil finne veien til Japan. FHL gikk derfor inn i forhandlingene med ønske om å oppnå en samfengt pris på loddene. NSSL ønsket et toprissystem. Det lyktes derfor ikke partene og komme til enighet og saken gikk til meklingsnemnda. Meklingen ble ledet av Svein Longva.

I tabellen under er partenes posisjoner og nemndas forslag til priser, størrelsesfordeling og modningsgrad for lodde presentert.

Tabell 9; Mekling nr 6 - Partenes posisjoner og nemndas forslag for lodde

Modning	**FHLs forslag (stk/kg)					*NSSLs forslag (stk/kg) basis 40 % ho-lodde				Nemndas forslag (stk/kg)			
	-49,99	45 - 49,99	49,99 - 55	55	Samfengt	-49,99	50 - 55	55 +	Samfengt	-49,99	49,99 - 55	55+	Samfengt
-12 %	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5				1,75	1,5	1,5	1,5	1,5
12 - 15 %									1,75			1,5	1,5
15 %						3	2,1	1	1,75	2,8	1,8	1,5	1,5

** Minstepris foreslått først til 1,4 men strekte seg til 1,5 men der verdi ville bli justert opp gjennom auksjonene ved at størrelser, ho-loddeprosent og rognmodningsgrad avgjorde kjøpernes vilje til å betale for fangsten.

* Prisene notert basis 40% holodde med regulerings-faktorer: Gruppe I Nok 0,08 pr % pr kg. Gr II Nok 0,05 pr % pr kg. Gr III Nok 0,002 pr % pr kg

NSSL godtok nemndas forslag, men det gjorde ikke FHL. De ønsket at det skulle være fire klasser der den største klassen ble delt i to grupper. FHL ba sildelaget om nye forhandlinger, noe de ikke så behov for.

NSSL fastsatte ensidig derfor gjennom et forvaltningsvedtak med hjemmel i "råfiskloven" meklingsnemndens forslag. Resultatet ble en organisert kjøpestopp fra industrien, og en ny runde med forhandlinger 16. Februar 2009 førte til enighet om minstepriser for lodde til konsum. Endelig pris er presentert under, og protokoll for forhandlingene mellom NSSL og FHL er vedlagt for å forklare detaljene i prisene, se vedlegg 3.

Tabell 10; Fastsatt pris på lodde i februar 2009

Størrelse	Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3	Gruppe 4
	44,99 stk/kg og færre	45 - 49,99 stk/kg	50 - 54,99 stk/kg	55 stk/kg og flere
Modning*/minstepris	NOK/kg	NOK/kg	NOK/kg	NOK/kg
11,99 % og mindre	1,5	1,5	1,5	1,5
12 % - 12,99 %	1,88	1,78	1,58	1,5
13 % - 13,99 %	2,25	2,05	1,65	1,5
14 % - 14,99 %	2,63	2,33	1,73	1,5
15 % og mer	3	2,6	1,8	1,5

* Størrelse og modning (rogninnhold) gjelder hunlodde.

Videre ble NSSL og FHL 10. Mars 2009 enige om en minstepris på kr 1,0 kr/kg for lodde til rognproduksjon. Prisen var satt med basis i at fangstene inneholdt 40 % rognlodde.

5.3.2 Hvitfisksektoren

I hvitfisksektoren er det bare gjennomført to meklinger. En for kongekrabbe og en for torskefisk. Begge meklingene har blitt foretatt i Råfisklagets distrikt.

Mekling nr 7 for kongekrabbe den 3. september 2008

Forvaltningen av kongekrabbe ble sterkt forandret gjennom en egen stortingsmelding nr. 40 (2006 – 2007). Dette førte til svært kompliserte forhandlinger. Utfordringen stod i at Vest-Finnmark var etablert som sone for fritt fiske, samt at det var ikke etablert et minsteprissystem, og en fri prisdannelse hadde funnet sted. Det tilsvarende gjaldt for fisket utenfor Øst-Finnmark. Her var det innført kvoter, antall deltagere hadde økt sammen med kvotene. Det var også egne kvoter for hunnkrabbe og skadet krabbe.

Fisket i Vest-Finnmark startet tidligere enn tidligere år, og ettersom det ikke var fastsatt noen minstepris hadde det dannet seg markedsbaserte priser på første hånd. FHL ville legge disse prisene til grunn for nye minstepriser (disse prisene lå under fjorårets minsteprisnivå). Råfisklaget ønsket å ta utgangspunkt i fjorårets minstepriser, og helst få til endringer i Vest-Finnmark slik at de også kom inn under minsteprisregimet. Forhandlingene fant sted den 29. august og førte ikke til enighet mellom partene. Saken gikk da til mekling, og den fant sted den 3. september. Meklingsnemnda foreslo en pris som kan oppfattes å ligge noe nærmere FHLs ønske enn Råfisklagets, men nemnden foreslo også at det skulle innføres et minsteprisregime i det uregulerte området. Begge partene aksepterte nemndas forslag og ble enige om de nye prisene.

I tabellen under er partenes posisjoner ved inngangen til mekling, samt nemnda sitt forslag presentert.

Tabell 11; Mekling nr 7 - Posisjon til partene og nemndas forslag for kongekrabbe

	FHLs posisjon		NRLs posisjon		Nemndas forslag	
	Regulert fiske	Fritt fiske	Regulert fiske	Fritt fiske	Regulert fiske	Fritt fiske
Hann o/3,7 kg	46 kr/kg	Fri pris	54 kr/kg	54 kr/kg	52 kr/kg	52 kr/kg
Hann 2,5 - 3,7 kg	35 kr/kg	Fri pris	44 kr/kg	44 kr/kg	37 kr/kg	37 kr/kg
Ho	10 kr/kg	Fri pris	10 kr/kg	10 kr/kg	10 kr/kg	10 kr/kg
Skadd hann o/3,7 kg	15 kr/kg	Fri pris	35 kr/kg	35 kr/kg	35 kr/kg	35 kr/kg
Skadd hann 2,5 - 3,7 kg	15 kr/kg	Fri pris	20 kr/kg	20 kr/kg	20 kr/kg	20 kr/kg
Hann 0,8 - 2,5 kg		Fri pris				Fri pris
Hann u/0,8 kg		Fri pris				Fri pris

Mekling nr 8 for torskefisk den 12. desember 2008

Den 10. desember ble det gjennomført forhandlinger om minstepriser for torskefiskeriene. Det ble enighet om alle arter bortsett fra på torsk og hyse, og de ble sendt til mekling den 12. desember. Under meklingen ble det enighet om priser for hyse og den minste torsken. Om de øvrige torskegruppene ble det ikke enighet. Meklingsnemnda la seg midt i mellom de to partene, og betydelig over priser som var uttalt akseptable for FHL og NSL. Partenes posisjoner og nemndas forslag er presentert i Tabell 12 på neste side.

Tabell 12; Mekling nr 8 - Posisjon til partene og nemndas forslag

	FHLs /NSLs posisjon v/forh.start	FHLs /NSLs posisjon v/mekl.start	NRLs posisjon v/mekl.start	Nemndas forslag
Torsk 1,0 - 2,5 kg	13,00	14,00	16,25	16,00
Torsk 2,5 - 5 kg	16,00	17,25	19,50	19,00
Torsk 5,0 kg +	19,00	20,75	22,50	22,50

FHL tok prisene til etterretning og Råfisklaget vedtok nemndas forslag. Prisen ble som følgende:

Torsk over 5 kg	22,50 kr	ned 2 kr
Torsk 2,5 – 5 kg	19,00 kr	ned 2,50 kr
Torsk 1,0 – 2,5 kg	16,00 kr	ned 2,25 kr
Torsk under 1 kg	12,00 kr	ned 1,00 kr

Det ble etter flere diskusjoner i romjula 2008 og januar 2009 enighet om nye prisforhandlinger. FHL kom med følgende forslag til nye minstepriser:

Torsk over 5 kg	21,00 kr
Torsk 2,5 – 5 kg	17,00 kr
Torsk 1,0 – 2,5 kg	16,00 kr
Torsk under 1 kg	prolongasjon

Norges Råfisklag var ikke enige i disse prisene og satte igjen prisen etter forslaget fra meklingsnemnden.

6 Intervju av næringsaktører

Vi har i evaluering av prøveordningen lagt stor vekt på resultatene etter en relativt omfattende runde med intervjuer. Intervjuformen var konstruert på basis av at man ønsket at respondenten fritt skulle kunne snakke om det aktuelle emnet, uten at intervjuerens forhåndsdefinerte spørsmål ble avgjørende for informasjonsinnhentningen.

Etter utvalg av aktuelle kandidater, ble disse kontaktet per telefon for å bekrefte eller avkrefte deltakelse, samt innsamling av nødvendig kontaktinformasjon og intervjuetidspunkt.

Det endelige utvalg av intervjuobjekter fikk så tilsendt et sett av spørsmål som skulle danne grunnlag for intervjuet. Siden intervjuobjekter uten deltakelse i forhandlingsutvalg og deltakere i utvalg ble antatt å kunne svare på litt ulike spørsmål, ble to ulike spørsmålssett utformet. De aktuelle spørsmålssettene er vedlagt i vedlegg 1 og 2.

Selve intervjuet ble i hovedsak gjennomført per telefon, bortsett fra i ett tilfelle der deltakeren ble intervjuet under et personlig møte. Alle samtaler ble tapet på bånd og renskrevet før opptaket så ble slettet. Taping ble valgt for å spare både deltakerne og oss selv for tid. I tillegg medfører taping at renskriving og studie av hvert enkelt intervju kunne gjennomføres mer grundig enn ved et notatbasert intervjustudie.

6.1 Utvalg intervjuobjekter

I oppdragets beskrivelse er det krav om at evalueringen skal bygge på intervjuer med et representativt utvalg fiskekjøpere, og med representanter for forhandlingspartene. Departementet har i tillegg kommet med en muntlig beskjed om å gjennomføre intervjuer med et utvalg representanter av flåte/fiskersiden.

Det er totalt gjennomført 32 intervjuer. Industriaktører utgjør i alt 25 av disse objektene når man summerer administrativt ansatte i organisasjonene og industriaktører som har gjennomført kjøp av fisk på først hånd i 2008. Flåteledd og fiskere er representert med 7 intervjuobjekter i undersøkelsen når vi inkluderer administrativt ansatte i salgslagene. Det må også tas med i betraktningen at seks av intervjuobjektene fra industriaktørene også sitter med majoritetsseierskap i ett eller flere fartøyer som omsetter fisk via salgslagene.

I tillegg er det gjennomført mer uformelle samtaler med Norges Kystfiskarlag, Norges Fiskarlag og Sjømannsforbundet.

Tabell 13; *Sammensetning totalutvalg*

Industriaktører med i prisutvalg	10
Industriaktører ellers	12
Organisasjon industri	3
Flåte/fisker med i prisutvalg	4
Flåte/fisker	1
Organisasjon flåte/fisker	2
Totalt deltakere	32

6.1.1 Hvitfisk

Siden meklingsordningen kun er benyttet to ganger i hvitfisksektoren og begge gangene er knyttet til forhandlinger i Norges Råfisklag (NRL) sitt distrikt, er utvalget i hvitfisksektoren i første rekke knyttet til industri og fisker/flåteaktører med aktivitet i NRL sitt distrikt.

Utvalg av objekter er basert på oppdragsteksten der oppdragsgiver legger føringer på at representanter i forhandlingsutvalg fra organisasjonene skal intervjues. Dette er i størst mulig grad forsøkt dekket.

Videre har kravet vært å dekke en gruppe fiskekjøpere. Gruppen av godkjente og aktive kjøpere i NRL sitt distrikt i 2008 har da vært basis. Denne gruppen er inndelt etter aktivitetstype, dvs saltfiskprodusenter, tørrfiskprodusenter, ferskfiskmottak og filetindustri. Videre ble industriaktørene fordelt geografisk før man, i de tilfellene der mer enn en aktuell kandidat, gjorde en tilfeldig trekning.

Utvalget av aktører i hvitfisk sektoren endte etter uttrekninger og avklaring om ønske om å delta i undersøkelsen på 19 objekter. Administrativt ansatte i salgslag og industriorganisasjonene utgjorde her 3 representanter, mens tillitsvalgte fra organisasjonene utgjorde 9 objekter, tre fra fiskersiden og 6 fra industrien. Dette er stilt opp i tabellen under.

Tabell 14; Utvalg hvitfisksektor

Industriaktører med i prisutvalg	5
Industriaktører ellers	8
Organisasjon industri	2
Flåte/fisker med i prisutvalg	2
Flåte/fisker	1
Organisasjon flåte/fisker	1
Totalt deltakere	19

6.1.2 Pelagisk

I denne kategorien industriaktører var det et mål å prøve å dekke de fire store kjøperne, et tilsvarende antall "frittstående" aktører (store og små), samt at man måtte ha en geografisk spredning.

Utvalget av aktører i pelagisk sektor, utgjorde etter alle avklaringer totalt 13 objekter. Administrativt ansatte i salgslag og industriorganisasjonen utgjorde her 2 av disse representantene, mens tillitsvalgte fra organisasjonene utgjorde 8 objekter der to representerte flåte- og fiskerleddet.

Tabell 15; Utvalg pelagisk sektor

Industriaktører med i prisutvalg	5
Industriaktører ellers	4
Organisasjon industri	1
Flåte/fisker med i prisutvalg	2
Flåte/fisker	0
Organisasjon flåte/fisker	1
Totalt deltakere	13

6.2 Resultater og funn etter intervjuer med næringsaktører

I denne delen av evalueringen er det i første del presentert en systematisk fremstilling av hvilke tilbakemeldinger som er fremkommet gjennom intervjuene. Det er også i denne delen en mer gjennomgående beskrivelse av tilbakemeldinger knyttet til hvert enkelt spørsmål som er stilt deltakerne.

Resultatene av intervjuene viser at av hele utvalget på 32 er 14 (44 %) som er for en videreføring av prøveordningen som en permanent løsning for førstehåndsprisfastsettelse. Alle spørsmål og svar er gjengitt i Tabell 16 på neste side.

Tabell 16; Oppsett over spørsmål og svar fra intervjurunden

Undersøkte spørsmål:	Totalt		
	Industri	Flåte/fisker	Totalt
Totalutvalg	25	7	32
Har kjennskap til prøveordn.	25	7	32
Har kjennskap til detaljene	19	6	25
Ingen/liten kjennskap til detaljene	6	1	7
Er for videreføring	14	0	14
Er imot videreføring	9	5	14
Har annet svar til videreføring	2	2	4
Mener økt legitimitet e/prøveordn.	6	3	9
Mener red. legitimitet e/prøveordn.	1	0	1
Mener uendret legitim. e/prøveordn.	8	3	11
Har annet svar på endr. Legitimitet	10	1	11
Ordningen har gitt min repr. bedret forhandl.situasjon	6	0	6
Ordningen har ikke påvirket forhandl.situasjon for min repr.	13	6	19
Ordningen har gitt min repr. forverret forhandl.situasjon	0	1	1
Har annet svar mhp om repr. i forhandl. har fått endr.forhandl.sit.	6	0	6
Mener prøvedordn. ført til økt ress.bruk v/forhandl.	0	3	3
Mener prøvedordn. ført til red. ress.bruk v/forhandl.	4	0	4
Mener prøvedordn. ført til uendr. ress.bruk v/forhandl.	9	3	12
Svarte ikke mhp ressursbruk i prøveperioden	12	1	13
Mener partene endret holdning v/inngang til forhandl.	4	3	7
Mener partene uendret holdning v/inngang til forhandl.	8	3	11
Har annet svar mhp holdning v/inngang til forhandl.	0	0	0
Svarte ikke mhp holdning v/inngang til forhandl.	13	1	14
Mener partene økt tålmodighet i prøveperioden	2	0	2
Mener partene red. tålmodighet i prøveperioden	1	3	4
Mener partene uendret tålmodighet i prøveperioden	9	3	12
Svarte ikke mhp endr. i tålmodighet i prøveperioden	13	1	14
Mener det er økt innflytelse for ind. i forhandl. i prøveperioden	7	2	9
Mener det er uendret innfl. for ind i forhandl. i prøveperioden	15	5	20
Har annet svar mhp endr. innfl. for ind i forhandl i prøveperioden.	2	0	2
Svarte ikke mhp endr. Innfl. for ind i forhandl i prøveperioden.	1	0	1

I det følgende vil vi gi en mer detaljert beskrivelse av hvordan deltakerne har forholdt seg til spørsmålene de er presentert.

6.2.1 Hvitfisksektoren

Alle de 19 intervjuobjektene hadde kjennskap til at en meklingsinstans var tilgjengelig for partene under prisforhandlingene. 5 av disse hadde liten kjennskap til detaljene og omfanget av ordningen. Alle disse fem er aktører fra fiskeindustrien.

I samarbeid med departementet ble det avgjort at en vesentlig avklaring, som et ledd i evalueringen, ville være å få kartlagt om aktørene i næringen ønsket å videreføre ordningen med meklingsinstans. Alle intervjuobjektene er derfor stilt spørsmålet om de ønsker en videreføring eller ikke.

I tabellen under er det en systematisert og forenklet oppstilling av hvordan deltakerne i utvalget har stilt seg til spørsmålene i undersøkelsen. Hvert enkelt spørsmål blir dypere drøftet i fortsettelsen.

Tabell 17; Oppstilling av spørsmål og svar fra deltakere i hvitfisksektoren

Undersøkte spørsmål:	hvitfisk	
	Industri	Flåte/ fisker
Totalutvalg	15	4
Har kjennskap til prøveordn.	15	4
Har kjennskap til detaljene	11	3
Ingen/liten kjennskap til detaljene	4	1
Er for videreføring	6	0
Er imot videreføring	7	3
Har annet svar til videreføring	2	1
Mener økt legitimitet e/prøveordn.	2	1
Mener red. legitimitet e/prøveordn.	1	0
Mener uendret legitim. e/prøveordn.	7	2
Har annet svar på endr. Legitimitet	5	1
Ordningen har gitt min repr. bedret forhandl.situasjon	2	0
Ordningen har ikke påvirket forhandl.situasjon for min repr.	9	4
Ordningen har gitt min repr. forverret forhandl.situasjon	0	0
Har annet svar mhp om repr. i forhandl. har fått endr.forhandl.sit.	4	0
Mener prøvedordn. ført til økt ress.bruk v/forhandl.	0	0
Mener prøvedordn. ført til red. ress.bruk v/forhandl.	1	0
Mener prøvedordn. ført til uendr. ress.bruk v/forhandl.	6	3
Svarte ikke mhp ressursbruk i prøveperioden	8	1
Mener partene endret holdning v/inngang til forhandl.	2	0
Mener partene uendret holdning v/inngang til forhandl.	4	3
Har annet svar mhp holdning v/inngang til forhandl.	0	0
Svarte ikke mhp holdning v/inngang til forhandl.	9	1
Mener partene økt tålmodighet i prøveperioden	2	0
Mener partene red. tålmodighet i prøveperioden	0	0
Mener partene uendret tålmodighet i prøveperioden	4	3
Svarte ikke mhp endr. i tålmodighet i prøveperioden	9	1
Mener det er økt innflytelse for ind. i forhandl. i prøveperioden	2	1
Mener det er uendret innfl. for ind i forhandl. i prøveperioden	10	3
Har annet svar mhp endr. innfl. for ind i forhandl i prøveperioden.	2	0
Svarte ikke mhp endr. Innfl. for ind i forhandl i prøveperioden.	1	0

I hvitfisksektoren er det 53 % av de spurte som ikke ser noe poeng i å videreføre ordningen med meklingsinstans. Ingen av representantene fra fisker/flåtesiden går inn for en videreføring av ordningen, mens syv av de ni som ikke ønsker videreføring av ordningen er representanter fra industrien.

Det er til dels sterke negative oppfatninger av løsningen som fremkom ved hjelp av mekling på hvitfisk i desember 2008, fra en aktør ble det uttalt; *"meklingen i desember var en farse, dette fordi nemnda ser ut til å ha landet på en løsning som har vært en middelvei mellom tilbud og krav, noe som dessverre ikke har hatt noe med realitetene å gjøre. I dag ser man endskapen av dette som store lager både på saltfisk og frosset filet. Det er alltid slik at salgslagene ønsker å legge til grunn de prisene som har vært i perioden som er gått, men dette er ikke fornuftig så lenge det er en masse faktorer som kan endre seg i kommende periode. Da er den eneste løsningen å legge til grunn den minimumspris som fartøyene må ha for å ta løst for å gå på havet, så får heller kjøperne bestemme hvor mye overpris de ønsker/er i stand til å betale".*

Kritikk av minsteprissystemet var gjenganger i alle intervjuene med industriaktører, og minsteprissystemet og meklingsordningen er umulig å holde separat i en evaluering som denne. Det er naturlig at mekling og minsteprissystemet kobles. Dette avstedkommer en del logiske

resonnementer knyttet til dette fra en del av aktørene. Fra en aktør ble følgende uttalelse notert; *"Er i utgangspunktet prinsipielt motstander av at det gjennom forhandling mellom to parter i Norge skal fastsettes et prisnivå for en råvare som i realiteten konkurrerer på verdensmarkedet. Da må jeg i utgangspunktet også være motstander av en meklingsordning"*.

Kritikken av minsteprissystemet oppfattes ikke som en kritikk av salgslaget i seg selv, men heller en oppgitthet knyttet til det eksisterende prisfastsettelsesregimet som både salgslag og industri må forholde seg til. Fra industriens representanter avstedkom mange uttalelser om at vi i Norge er i en særskilt heldig stilling med hensyn på omsetningsformen på første hånd. Dette var knyttet til den jobben salgslagene gjør for ressurskontroll, regulering av fiskerier etc. Utfordringen som mange påpeker er imidlertid minsteprisordningen som er etablert. Det var industriaktører som oppfattet ordningen som en utfordring også for salgslagene. Dette er basert på at; *"En prisnedsettelse på nivå med det som i ettertid har vist seg nødvendig ville umulig gått igjennom hos fiskerne uten sterke reaksjoner. Man kan lett se for seg muligheten for ekstraordinær generalforsamling, og krav om avgang for arbeidsutvalg og administrasjon"*.

Meklingsnemndas sammensetning er også et tema som opptar aktørene og en aktør uttalte; *"Ser ingen mening i videreføring av ordningen, kun en ekstra ressurskrevende aktivitet. I tillegg har man den forståelse av at meklingsnemnda ikke har tilstrekkelig kunnskap og tid til å sette seg inn i de reelle markedsforholdene til hvitfiskproduktene"*.

I tillegg til at man hadde 10 av 19 som var direkte motstandere av meklingsordningen, var det to aktører som hadde vanskelig for å si noe konsekvent om videreføring. Dette begrunnet de med at en meklingsordning ikke ville utgjøre noe fremskritt så lenge salgslagene likevel kunne ensidig fastsette minstepriser. Den ene aktøren kom med følgende innspill; *"Skal ordningen videreføres, vil det være behov for en sammensetning av kompetanse med større faglig erfaring innen fiskerinæringen. En nemnd som opptrer som lønnsnemnd vil ikke kunne løse utfordringen og skape legitimitet i næringen. En fremtidig ordning kan bygges på en tilsvarende ordning som den man finner i Canada. Nemnda/voldgift der enten siste krav eller siste tilbud levert til nemnda/voldgift skal bli stående som gjeldene løsning. Dette vil tvinge partene til å tenke over hva motparten ønsker og hva som vil være en reell situasjon mhp marked og situasjon i næringen og verden forøvrig. Man blir da tvunget til å komme med en positiv løsning for alle parter, og ikke komme med taktiske krav der man kan risikere at voldgifta/nemnden fastsetter motpartens krav/tilbud som endelig løsning"*.

Det er også en av deltakerne i undersøkelsen som stiller seg nøytral til om ordningen bør videreføres eller ikke. Denne aktøren er usikker på om ordningen har hatt noen betydning og vært til hjelp, men er klar på at dersom en meklingsordning innføres så; *"bør partene være klar over at de langt på vei bør være bundet av de forslagene som fremkommer av meklingsnemnden"*.

Av alle intervjuobjektene i hvitfisknæringen er det kun 6 som er helt klare på at en meklingsordning må innføres på permanent basis, ikke overraskende representerer disse industrien. Fra en av industriorganisasjonene ble det sågar hevdet at; *"For kjøpersiden er det et minstekrav at meklingsordningen videreføres så lenge systemet med prisfastsettelse videreføres som i dag. En prisfastsettelse mer basert på markedsutviklingen vil selvfølgelig gjøre meklingsinstansen overflødig, men så lenge man har en part med ensidig rett til å fastsette et prisnivå vil det være behov for mulighet til å etterprøve resultatene. Dersom man ikke kommer til den konklusjon at ordningen skal innføres på permanent basis vil bli sterke reaksjoner fra industrien. Det er i denne sammenheng viktig*

å ta med i vurderingene at regjeringserklæringen for den sittende regjering ikke gir åpning for endring/utvikling av førstehåndsomsetningssystemet”.

Som man ser så er det et mindretall, kun 33 %, av industriaktørene i hvitfisksektoren som har en klar positiv holdning til videreføring av meklingsordningen. Samtidig er det fra alle de aktørene som ønsker ordningen videreført, betingelser om at dette ikke er den endelige løsningen mhp å få iverksatt endringer i prisfastsettelsessystemet man har i dag.

Da er man straks over i det andre viktige poenget som er avgjørende å få evaluert etter de to første prøveårene med meklingsinstans; er innføring av meklingsordning med på å endre legitimiteten til prisforhandlingene?

Tilbakemeldingene fra aktørene når det gjelder følelsen av legitimitet av prisforhandlingene, er at mer eller mindre alle aktørene oppfatter at forhandlingene er av reell karakter. Det er ingen tvil blant utvalget at innspill fra begge sider blir behandlet seriøst og drøftet grundig. Det er derfor generelt en sterk følelse av legitimitet av prisforhandlingene i utvalget. Dette gjenspeiles også i stor grad i de funn man har fra intervjurunden der 9 deltakere i undersøkelsen mener legitimiteten er uendret, mens 1 deltaker er usikker på om ordningen har påvirket dette spørsmålet. Ikke overraskende hevdes det fra fisker/flåtesiden at ordningen ikke har hatt noen betydning for legitimiteten av forhandlingene blant noen av fiskerne, men samtidig er det uttrykt at; *”Det kan være mulig at det er en følelse på kjøpersiden av at forhandlingene har et ekstra moment siden man har en nøytral institusjon inne i prisvurderingene”.*

Fem aktører fra industrien svarte ikke på dette spørsmålet, mens tre aktører hevder at ordningen medfører en følelse av økt legitimitet. To av deltakerne som svarte dette representerer industrien, mens den tredje representerer motparten. Den siste hevder likevel; *”Tror nok meklingsinstitusjonen overfor industrien kan ha ført til noe økt legitimitet. Men man skal også være klar over at det kan være at partene kan bli oppfattet som mindre ansvarsbeviste når man kan støtte seg på denne type løsninger”.*

Det er altså ut fra undersøkelsen vanskelig å hevde at det er oppstått en økt legitimitet blant næringens aktører som følge av prøveordningen. Tar man utgangspunkt i at det utvalget evalueringen har dekket også representerer den generelle holdningen i næringen, kan det se ut til at oppfattelsen av legitimiteten av prisdrøftelsene har vært relativt god under prøveperioden. Det kan likevel se ut til at meklingsinstansen ikke har ført til noen merkbar forskjell på dette punktet.

Siden det er vanskelig å finne tilbakemeldinger om at det er oppstått økt legitimitet av prisdrøftelsene blant næringsaktørene, så er jo spørsmålet om utvalget har en oppfattelse om industrien har oppnådd økt innflytelse i drøftelsene som følge av prøveordningen.

Undersøkelsen viser at rundt 80 % (15 av 19) ikke har noe tro på at meklingsordningen har medført noe endring i innflytelsene for industrien i prisdrøftelsene. I tillegg er det to aktører som er usikre på om det er mulig å måle om det er oppstått noen endring i innflytelsen siden det oppstår mange spørsmål av typen *hvis/hva om* i denne sammenheng.

Hovedårsaken til at det er vanskelig å se en endring av industriens innflytelse i prøveperioden er for flesteparten av utvalget basert i at ordningen kun har vært i bruk to ganger. I tillegg gjør også den positive markedsutviklingen gjennom 2007 og mesteparten av 2008, at man finner det vanskelig å si

om det er meklingsordningen eller de generelle forholdene som har medført at prisdrøftelsene er gjennomført uten store kontroverser.

Når det er sagt, så er det en klar oppfatning blant 16 av 19 deltakere i undersøkelsen at industrien generelt sett har en reell innflytelse og at deltakelse i drøftelsene er viktig. Det er kun tre av deltakerne som har ingen eller liten tro på at industrien har innflytelse på prisfastsettelsen overhode. Alle tre representerer industrien, og disse har heller ingen oppfattelse av at situasjonen har endret seg som en følge av prøveordningen. Følgende uttalelse kan egentlig uttrykke oppfattelsen av prisdrøftelsene for alle disse tre aktørene; *"Jeg tror innflytelsen fra industrien er marginal og at salgslagene i stor grad har en mulighet til å styre resultatene i den retning de i hovedsak ønsker. Det kan ofte vise seg gjennom at de "kryssjusterer" enkeltarter dersom man ikke går med på krav på andre arter etc. Til syvende og sist har jo også salgslagene en legal mulighet til å gjennomføre en prisfastsettelse på egen hånd"*.

Det er ingen aktører som mener prøveordningen har gitt redusert innflytelse for industrien, men fire av deltakerne i undersøkelsen føler at prøveordningen har vært avgjørende for å øke industriens innflytelse i forhandlingene. Representanter med denne holdningen beskriver sitt synspunkt gjennom uttalelser som blant annet; *"det er lett å tenke seg at en meklingsordning vil gjøre det vanskeligere for salgslaget å gå for en diktering av løsning, men samtidig er det nok et stort ønske om å komme til enighet før noen evt. vil kreve meklings og som resultat av dette oppnår man en økt forhandlingsvilje"*.

Et konkret eksempel som trekkes frem der meklingsordningen medførte at kjøpestopp og forsinket oppstart av fiske ble forhindret gjelder prisforhandlingene og meklingsordningen om kongekrabbe i september 2008. Her har man konkrete innspill fra medlemmer i forhandlingsdelegasjonen på at; *"Forholdene mellom partene ved forhandlingene rundt kongekrabbe har etter min erfaring vært særdeles gode, og følelsen av at kjøperne når frem med sine synspunkter er gode. Det er mange ulike interesser å ivareta, men det er helt klart at organisasjonen har vært dyktig på sin side for å finne en omforent enighet, men også at partene seg i mellom har hatt god forhandlingsmoral. Det er klart at når det i fjor gikk til meklingsordning på krabben så var distansen såpass stor, og man hadde en del momenter inne som gikk på frifiskeområdet og minstepriser, at det helt sikkert hadde endt opp i brudd uansett om man hadde hatt meklingsordning eller ei. Da kunne man endt opp i at oppstart av kjøp hadde blitt forsinket, noe man unngikk vha meklingsinstansen og fikk fastsatt omsetningsforhold og priser"*.

Så langt kan det se ut til at prøveordningen ikke har medført spesielt oppsiktsvekkende endringer for verken industri eller flåte/fiskerleddet i prisdrøftelsene. Det er derfor avgjørende å vurdere om og hvordan deltakerne i prisdrøftelsene føler prøveordningen har endret "hverdagen" i prisforhandlings situasjonen.

Det kan se ut til at det er vanskelig for de som har deltatt i prisforhandlingsutvalgene å oppfatte spesielle endringer totalt sett. Deltakere i prisforhandlingsutvalgene utgjør 10 av totalt 19 deltakere i undersøkelsen, og 7 av disse har den oppfatning at prøveordningen ikke har endret forhandlings situasjonen. 1 industrirepresentant i utvalget hadde for lite erfaringsgrunnlag og kunne ikke svare på om det er foregått noe generell endring i forhandlings situasjonen for delegatene. I tillegg så har man 2 representanter som var usikre på om ordningen hadde vært årsaken til at den generelle situasjonen hadde ført til et bedret forhandlingsklima i prøveperioden. Dette kan illustreres med uttalelsen fra en av disse deltakerne; *"Det er selvfølgelig vanskelig å måle om tålmodighet og*

innstilling til partene har endret seg i løpet av prøveperioden i forhold til tidligere. Nå har man jo hatt en meget positiv markedsutvikling med positiv utvikling i førstehåndsomsetningen i den perioden man har hatt prøveordningen, og dette har nok medført at man har hatt "roligere" forhold mellom partene enn det som kanskje har vært gjengs opp gjennom årene".

Det er også stilt spørsmål til de som ikke deltar i forhandlingene om de har noen formening om forhandlings situasjonen til sine representanter i prisforhandlingene. Også i denne gruppen er det 70 % (6 av 9) av de spurte, som har liten eller ingen tro på at ordningen har medført merkbare endringer i forhandlings situasjonen for sine forhandlingsrepresentanter. De aller fleste har en oppfatning om at forhandlingsdelegasjonen i hvitfisksektoren har en komplisert oppgave. Dette begrunnet i at både kjøper og flåtestrukturen er differensiert på alle måter, og at det derfor vil være vanskelig for partene å møte med en samlet støtte i ryggen. Dette gjelder uansett hvilken side man representerer. Følgende uttalelse beskriver mange i denne gruppen sin oppfatning av situasjonen; *"Har forståelse for at prisforhandlingsutvalget er alt for stort, og at det er veldig vanskelig å finne en løsning som kan ta hensyn til alle parter, og derfor blir forhandlingene meget vanskelige for representantene. Tror heller ikke situasjonen for industriens representanter er endret i prøveperioden. Så lenge det har vært en positiv utvikling i førstehåndsprisene og salgslagene har den holdning at det er om og gjøre å legge minimumsprisene så nært opp til det industrien til enhver tid betaler, så er det lite FHL og NSL sine representanter kan gjøre i forhandlingene. Det er jo også slik at salgslagene kan velge å ikke godta den løsningen en meklingsnemnd legger frem, så derfor ser jeg ingen mulighet for en bedret situasjon for industriens deltakere i prisforhandlingsutvalget".*

De resterende tre aktørene som er spurt, alle industrirepresentanter, er enten usikre eller har ikke svart siden de ikke har noe formening om disse forholdene. Men også denne gruppen sitter med en oppfattelse av at prisforhandlings situasjonen for deres representanter er ekstremt komplisert, noe som kommer til uttrykk gjennom uttalelser som *"For meg er det vanskelig å si noe om situasjonen for forhandlingsdelegasjonen er endret som følge av meklingsordningen. I utgangspunktet er dette med meklings også en utilstrekkelig anordning som ikke kan rette på det håpløse systemet som eksisterer for prising av råstoffet i dag. Meklingsinstansen vil heller ikke kunne gjøre noe med det fakta at kjøpergruppen er sammensatt av en differensiert gruppe og ikke en homogen masse".*

Av de 10 spurte deltakerne i prisforhandlingsutvalg og arbeidsutvalg som gjennomfører prisdrøftelsene i hvitfisksektoren i Norges Råfisklag sitt distrikt, er det en representant som ikke hadde erfaringsgrunnlag for å uttale seg om det var endret holdning i sin gruppe ved inngangen til forhandlingene, eller om det var endret tålmodighet for å finne løsninger.

2 av gruppen på 10 av deltakere i prisforhandlinger hadde en bestemt oppfattelse av at deltakerne hadde en endret holdning ved inngangen til prisforhandlingene. Dette gikk i hovedsak på at de oppfattet innføring av meklingsordningen som en løsning partene gjerne ønsket å unngå å benytte. Som resultat av dette hadde disse to, som begge representerer industrien, en oppfattelse av at partene i prøveperioden har møttes med en økt interesse av å komme til en løsning. Dette underbygges med uttalelser som; *"Meklingsinstansen har tilført et nytt nivå for partene som preger forhandlingen en del på begge sider. Dette kan merkes på at man på begge sider har vært meget fokusert på å komme til løsning og prøve å unngå at forhandlingene har endt opp i meklings. Mekling er oppfattet som en barriere".*

De resterende syv prisforhandlingsdeltakerne i vårt utvalg mente at det ikke var endrede holdninger blant partene ved inngangen til forhandlingene i prøveperioden. Det ser ut til å være en relativt utbredt holdning at partene, både i årene før prøveordningen ble innført og nå i prøveperioden, har hatt en sterk innstilling på å finne en felles løsning. Dette er ikke noe som kan tilskrives prøveordningen slik disse syv intervjuobjektene oppfatter det.

Det kan se ut til at deltakere i prisforhandlingene ikke har følelse av at selve situasjonen med drøftelser med motparten har endret karakter i prøveperioden. Dette gjenspeiler seg også i svarene man mottar når man kommer på spørsmål om endret tålmodighet under forhandlingene.

Syv representanter i gruppen av deltakere i prisforhandlinger oppfatter ikke at prøveordningen har medført endringer i tålmodighet hos partene. Det er likevel kommet frem uttalelser om den siste forhandlingsrunden i 2008 som; *"Holdningene til partene har i hovedsak vært at man har hatt som mål å komme til en løsning som vil være akseptabel for alle parter. Dette har generelt vært holdingen de siste 10 årene, men siste drøftelse hadde noe spesielle rammer siden valuta, finansuro i verden, resesjon og kvoteøkninger førte til stor uro i markedet. Siste gangen man forhandlet i desember var man også klar over at det ville være siste gang før man kunne forsøke mekling"*.

For to av deltakerne i prisforhandlingsutvalget er det en oppfattelse av at prøveordningen kan ha medført en økt tålmodighet hos partene. Dette er i stor grad basert på uttalelser som; *"min oppfattelse er at det er absolutt ikke er noe ønske fra noen av partene å ende i en meklings situasjon, og meklingsordningen er derfor er min mening konfliktdempende", og " følelsen er at man på begge sider har en større tålmodighet for å benytte forhandlingene for å komme til enighet"*. Begge intervjuobjektene som mener prøveordningen har ført til økt tålmodighet hos partene, representerer industrien.

Om ressursbruken i forhandlingene er også deltakerne i prisforhandlingsutvalg og arbeidsutvalg relativt enige om at ordningen har resultert i endringer. Ni av de ti spurte kan ikke oppfatte forhandlingene under prøveperioden som mer eller mindre ressurskrevende enn tidligere. De aller fleste deltakerne mener det er vanskelig å si noe om dette med ressursbruken, og de aller fleste har ikke noen direkte oversikt over de rent betalbare kostnadene knyttet til meklingsordningen. Når det gjelder menneskelig ressursbruk så er det mange faktorer som virker inn på hvor mye arbeid og ressurser som legges ned i hver forhandling. Dette går ofte igjen i svarene fra deltakerne og kan illustreres gjennom uttalelser som; *"For vår del kan jeg ikke si at det gikk med noe spesielt mer eller mindre ressurser knyttet til meklingen i seg selv. Det er jo klart at vanskelige forhandlinger vil uansett føre med seg mer ressursbruk, men om man har hatt noe endret ressursbruk som følge av mekling er umulig å måle. Det er jo slik at om man ikke hadde hatt mekling så måtte uansett partene jobbet videre for å finne frem til en løsning, det ville kreve ressurser det også"*.

En av de spurte, industrirepresentant for øvrig, resonnerer at; *"Etter mitt syn, med fryktelig lite bakgrunn i denne type situasjon, så ble jo forhandlingene relativt raskt løst på det vis at man valgte meklingsløsning og relativt raskt bestemte seg for å ta meklingsnemnden sitt forslag til etterretning. Slik sett tror jeg nok denne forhandlingen var noe mindre ressurskrevende enn det jeg har forstått kan være tilfellet"*.

6.2.2 Pelagisk:

Alle 13 intervjuobjektene i denne sektoren hadde kjennskap til at det var innført en ordning med muligheter for mekling i prisfastsettelsen på første hånd. To av deltakerne hadde liten kunnskap om detaljene i ordningen. Med detaljer menes antall meklinger som er gjennomført og kjennskap til meklingsnemndens sammensetning etc.

På samme vis som i delen under hvitfisk presenterer vi en systematisert og forenklet oppstilling av hvordan deltakerne i utvalget har stilt seg til spørsmålene i undersøkelsen. Svarene på de enkelte spørsmål er dypere drøftet i fortsettelsen.

Tabell 18; *Oppstilling av spørsmål og svar fra deltakere i pelagisk sektor.*

Undersøkte spørsmål:	pelagisk	
	Industri	Flåte/fisker
Totalutvalg	10	3
Har kjennskap til prøveordn.	10	3
Har kjennskap til detaljene	8	3
Ingen/liten kjennskap til detaljene	2	0
Er for videreføring	8	0
Er imot videreføring	2	2
Har annet svar til videreføring	0	1
Mener økt legitimitet e/prøveordn.	4	2
Mener red. legitimitet e/prøveordn.	0	0
Mener uendret legitim. e/prøveordn.	1	1
Har annet svar på endr. Legitimitet	5	0
Ordningen har gitt min repr. bedret forhandl.situasjon	4	0
Ordningen har ikke påvirket forhandl.situasjon for min repr.	4	2
Ordningen har gitt min repr. forverret forhandl.situasjon	0	1
Har annet svar mhp om repr. i forhandl. har fått endr.forhandl.sit.	2	0
Mener prøvedordn. ført til økt ress.bruk v/forhandl.	0	3
Mener prøvedordn. ført til red. ress.bruk v/forhandl.	3	0
Mener prøvedordn. ført til uendr. ress.bruk v/forhandl.	3	0
Svarte ikke mhp ressursbruk i prøveperioden	4	0
Mener partene endret holdning v/inngang til forhandl.	2	3
Mener partene uendret holdning v/inngang til forhandl.	4	0
Har annet svar mhp holdning v/inngang til forhandl.	0	0
Svarte ikke mhp holdning v/inngang til forhandl.	4	0
Mener partene økt tålmodighet i prøveperioden	0	0
Mener partene red. tålmodighet i prøveperioden	1	3
Mener partene uendret tålmodighet i prøveperioden	5	0
Svarte ikke mhp endr. i tålmodighet i prøveperioden	4	0
Mener det er økt innflytelse for ind. i forhandl. i prøveperioden	5	1
Mener det er uendret innfl. for ind i forhandl. i prøveperioden	5	2
Har annet svar mhp endr. innfl. for ind i forhandl i prøveperioden.	0	0
Svarte ikke mhp endr. Innfl. for ind i forhandl i prøveperioden.	0	0

Som for aktører i hvitfisknæringen, ble alle deltakerne i undersøkelsen utfordret på om de ønsket en videreføring av ordningen med mulighet for mekling i prisforhandlingene eller ikke.

I denne delen av næringen var det om lag 62 % av intervjuobjektene (8 av 13) som ønsker en videreføring av ordningen. Alle de som svarte at ordningen burde videreføres, representerer industrien. I tillegg har man en representant fra flåte/fiskerleddet som har en formening om at i tilfelle en ordning blir innført på permanent basis, så må dette være en frivillig ordning som de ulike salgslagene kan knytte seg opp mot.

Mange av argumentene for at man ønsker å videreføre ordningen med mekling i prisforhandlingene er basert på følelsen av økt balanse mellom partene. I tillegg fremkommer også andre argumenter gjennom intervjuene, som bla.; *"Meklingsnemnda er en god løsning som bør videreføres. Dette kan også argumenteres med fordi det kan virke som om hele industrien, både pelagisk og hvitfisk har stått mer samlet i denne perioden vi nå har hatt mulighet til mekling. Det kan virke som om at flere og flere har hatt tillit til den jobben FHL har gjort i forbindelse med forhandlingene"*.

Av de intervjuobjektene som ønsker en videreføring av ordningen, er det likevel flere som påpeker at en meklingsordning er påkrevd så lenge prisfastsettelsessystemet eksisterer som i dag, men at dette ikke kan være den endelige løsningen. Dette kommer frem i uttalelser som; *"Så lenge meklingen kun gir en veiledende/anbefalende løsning som begge parter kan forkaste, og den ene part med loven i hånd kan diktere en løsning så er ordningen ingen permanent løsning. I tillegg må meklingsnemnda få tilført et strengere sett med retningslinjer som gjør dem i stand til å finne løsninger som går i favør av hele næringen. F.eks ble meklingen på lodde en dårlig løsning basert på at nemnda utførte en slett jobb"*.

To av tre spurte fra flåte/fiskerleddet ønsker ikke noen videreføring av ordningen, mens det fra industrien sin side er to av ti som er av samme oppfatning. De fra industrien som ikke ønsker videreføring av ordningen baserer sine holdninger på argumenter som at; *"Har litt vanskelig for å se betydningen av ordningen så lenge salgslaget entydig likevel kan fastsette førstehåndsprisene. Er også sikker på at partene med en meklingsordning i ryggen kan få endret adferd med at de møter opp til forhandlinger med større avstand, og at muligheten for enighet dermed vil bli redusert"*, eller; *"nei, ser ingen poenger i at det er denne ordningen som skal være løsningen for omsetningsforhold og minstepris. Da er min holdning at man MÅ gå løs på kjernen i problemet, som i realiteten har vært at man i tilfeller setter minstepriser for høyt"*.

Fra flåte/fiskerleddet er holdningen enda mer fundamental, og en av de tillitsvalgte som deltar under prisforhandlingene uttaler; *"Har bare ett svar på dette, og det er at den ikke bør innføres som permanent løsning. Har ofte i prøveperioden følt at motparten ikke har møtt til innledende forhandlinger med mål om å komme til enighet i den perioden vi nå har hatt meklingsmulighet, og da er det ingen gode grunner til at ordningen bør videreføres. Det er da etter mitt syn mye bedre at partene kan sette seg ned for å finne en løsning"*.

Bildet i pelagisk sektor er i store trekk fundamentalt forskjellig fra det som fremkom fra samtale med aktørene i hvitfisksektoren. I pelagisk sektor er det et stort flertall av intervjuobjektene, hele 80 % som ønsker en videreføring av en meklingsordning. Forventningene om at flåte/fiskerleddet hadde en negativ holdning til prøveordningen ble nok bekreftet gjennom intervjuene. Alle fra denne siden av pelagisk sektor var imot ordningen, men en representant kunne strekke seg til at ordningen burde være frivillig for de salgslagene som følte dette som formålstjenlig.

En av representantene fra industrien hevdet i sin argumentasjon for en videreføring av ordningen at; *"Selv om man fortsatt har en lovgivning som gir salgslagene rett til å på egen hånd fastsette minstepriser, er oppfatningen at meklingsinstans er en legitimerende løsning for å skape større forståelse mellom partene"*. Da er vi straks over på om aktørene i næringen i prøveperioden har følt at de gjennomførte prisforhandlinger har hatt en endret legitimitet.

Tre deltakere har ikke svart på om de tror aktører i pelagisk industri har en oppfattelse av at prisforhandlingene har hatt endret legitimitet i prøveperioden. Syv av de resterende ti deltakerne i

undersøkelsen har svart at de tror det er en oppfattelse av økt legitimitet av prisforhandlingene i industrien som et resultat av prøveordningen. Av disse syv er det to som representerer flåte/fiskerleddet som sitter med en oppfattelse av at det kan være en følelse av økt legitimitet av prisforhandlingene hos aktørene i industrien. Blant annet uttaler en av disse; *"Det er klart at et forslag fra meklingsnemnda som blir godtatt fra begge parter antakelig vil ble oppfattet som mer legitimt enn at det kom en fastsatt pris fra salgslaget. Slik sett så kan det for så vidt oppleves som om at forhandlingene har oppnådd en økt legitimitet"*.

Det samme argumentet som er referert ovenfor er også en gjenganger i uttalelsene fra industriaktørene som er intervjuet. Også argumenter om at det i prøveperioden er gjennomført et bedre arbeid fra salgslaget for å dokumentere sine argumenter blir gjentatt av flere. Videre at det kan være vanskeligere for salgslaget å benytte seg av sin rett til ensidig prisfastsettelse går igjen i uttalelsene. Vi finner dette i blant annet denne uttalelsen: *"Ja, meklingsordningen har gitt kjøperutvalget en nøytral part som har forståelse for at det eksisterer en skjevhet i drøftelsene ved at den ene parten kan ensidig fastsette spillereglene med loven i hånd. Føler nok at de aller fleste i industrien føler det slik at det i prøveperioden i alle fall har vært vanskeligere for salgslaget å ensidig fastsette en pris som har vært høyere enn hva meklingsnemnda har fremlagt. På det vis er det nok en økt følelse av legitimitet av resultatene blant industrien"*.

En annen uttalelse fra en industriaktør er som følger: *"Mange forhandlinger har nok hatt en art av å være reell, men etter min forståelse så er det ikke tvil om at både oss i forhandlingsutvalget og de vi representerer har en oppfatning av at forhandlingene i perioden med mulighet for meklings har tilført et positivt nivå i førstehåndsomsetningsforhandlingene. Dvs. at man kan påstå at kjøperne oppfatter at det er en økt legitimitet av forhandlingene i perioden vi har hatt mulighet å benytte meklings"*.

Det er samtidig en aktør i industrien som er usikker på om meklingsordningen har endret på oppfattelsene av legitimiteten av prisforhandlingene. Det oppfattes at det kan være vanskelig å hevde at det ensidig er innføring av meklingsordning som har medført at det er en følelse hos industriaktørene av økt legitimitet av prisforhandlingene. Følgende uttalelse kan representere dette: *"Er ikke sikker på at det har så mye med meklingsordningen å gjøre, men det er helt klart at det de senere år har vært en strukturendring på landsiden som har gitt industrien en større reell makt med trusler som f.eks kjøpestopp e.l i tilfelle partene ikke kan komme til enighet"*.

De siste to intervjuobjektene har svart at de ikke tror at det er noe endret oppfatning av legitimiteten av prisforhandlingene. Disse to representerer hver for seg industri og flåte/fiskerleddet, og følgende uttalelse fra flåte/fiskerrepresentanten begrunner hans usikkerhet; *"Er litt usikker, men for oss fra flåtesiden så var dette et av poengene vi kunne se som positivt i ordningen. Dvs. at ordningen også kunne være med å vurdere argumentene fra et nøytralt ståsted. Resultatene etter de meklingsene som er gjennomført har nok i like stor grad gjort industrien misfornøyd som om at flåtesiden har vært skuffet. Jeg har derfor ikke noen tro på at ordningen har ført til at industrien, eller flåteleddet har noe endret oppfatning av legitimiteten i forhandlingene"*.

I pelagisk sektor har over 50 % av deltakerne i undersøkelsen tro på at prøveordningen har medført en følelse av økt legitimitet av prisforhandlingene blant industriaktørene. Det neste interessante poenget man da må spørre seg, er om industrien i det hele tatt har hatt innflytelse i prisforhandlingene og om dette er endret i prøveperioden.

Av det totale utvalget på 13 er det 6 deltakere i undersøkelsen som svarer at de mener industrien sine representanter har uendret innflytelse i prisforhandlingene i prøveperioden. Fire av de som svarte på dette viset representerer industrien.

To av disse fire mener at industrien i svært liten grad har hatt innflytelse i prisdrøftelsene både før og under prøveordningen. Uttalelser fra den ene av disse er som følger: *"I forhold til en reell forhandlingssituasjon, hvor begge parter kan akseptere eller forkaste motpartens utspill, så er vi langt unna".* Den ene av deltakerne som representerer mel- og oljeindustrien har følgende utspill; *"så er det jo slik at salgslaget uansett er en suveren part i drøftelsene. Og når vi har en ordning med at prisingsystemet har vært fastsatt etter samme nøkkel siden 2001, og utfordringen nå er at en stor og dominerende aktør på kjøpersiden som også er "fiskereid" kan være med å forhandle frem rammebetingelser som i stor grad kan ramme mindre uavhengige fabrikker".*

De to andre industrirepresentantene som mener ordningen ikke har medført endret innflytelse for industrien i prisforhandlingene, har den oppfattelse at industrien har en viss innflytelse. De er nok av den oppfatning at det eksisterer en skeiv maktbalanse i drøftelsene, men de har likevel tro på at industrien sine innspill blir vurdert under prisforhandlingene. Dette kan illustreres med uttalelsene som fremkom fra samtaler med en konsumkjøper: *"Har nok en forståelse av at kjøperorganisasjonen kan ha innflytelse og at NSSL tar til seg noe av innspillene fra våre representanter, men problemstillinga er at NSSL uansett kan fastsette spillereglene på egen hånd, noe som er til dels gjennomført i enkelte forhandlinger og faktisk også gjennomført i etterkant av mekling, så man kan ikke si at meklingsinstans har ført til noe betydningsfull endring".*

Det at industrien har innflytelse hevdes også fra de to flåte/fiskerrepresentantene som ikke har noe tro på at prøveordningen har ført til endret innflytelse for industrien. Blant annet hevdes det: *"Ja, det ville jeg være storveies forundret over om ikke kjøperne føler at deres representanter har hatt reell innflytelse. Fra min erfaring med arbeid sammen med flere forhandlingsledere fra NSSL, så vil jeg hevde at salgslaget har stort fokus på å komme til løsninger som ikke skal føre til ensidig prisfastsettelse. Det at man de senere år har unngått å benytte muligheten med ensidig prisfastsettelse kan vel i og for seg bekrefte at forhandlingene har vært basert på at industrien sine innspill skal være grundig vurdert og tatt til følge. Salgslaget har vært veldig forsiktige med å benytte seg av ensidig prisfastsettelse. Jeg tror heller ikke at denne holdningen har endret seg hos salgslaget i prøveperioden, man har både før prøveperioden og under prøveperioden tatt innspillene fra industrien akkurat like alvorlig, og det skulle bare mangle også. Vi er gjensidig avhengig av hverandre, og dette er vi i flåteleddet klar over".*

De resterende syv deltakerne i undersøkelsen fra pelagisk sektor har en mening om at industrien har en økt innflytelse i prisforhandlingene etter innføring av prøveordningen. Dette gjelder en flåte/fiskerrepresentant som i utgangspunktet mener industrien har hatt relativt god innflytelse, og som nå mener prøveordningen har medført økt innflytelse basert på følgende resonnement; *"Med innføring av meklingsordning er følelsen at representantene fra FHL møter med en innstilling om at de ikke ønsker å komme i mål i de innledende runder, men ønsker å benytte seg av muligheten med mekling. I så måte tror jeg industrien føler at meklingsordningen har gitt dem en økt innflytelse i prisdrøftelsene".*

Fra industriaktørene som mener industrien har fått økt innflytelse i prøveperioden, er det to deltakere i undersøkelsen som mener industrien generelt sett har hatt liten innflytelse på resultatene i prisforhandlingene. Den ene av disse mener det kan være flere årsaker til at industrien i prøveperioden har noe økt innflytelse, noe han uttaler som følger: *"Innflytelse har nok industrien hatt i liten grad, og jeg tror salgslagene har tatt til seg innspill fra industrien i liten grad. Som sagt tidligere så er nok denne situasjonen noe bedret i den senere tid, både fordi industrien har gjennomført flere tilfeller med kjøpestopp og som en følge av at mekling har ført til økt fokus på forhandlingene. Media har større fokus på meklingsinstansen og dermed er partene tvunget til å legge frem sine argumenter i mye større grad, noe som fører til at det må ligge realisme bak alle argumenter".*

De resterende fire industriaktørene i utvalget som mener industrien i prøveperioden har hatt økt innflytelse i prisforhandlingen sitter med en generell følelse av at industrien alltid har hatt en viss innflytelse. Selv om disse fire generelt sett har en oppfatning av at de har hatt og har innflytelse i prisforhandlingen, er det relativt sterke uttalelser som fremkommer i samtalen. Følgende sitat kan illustrere noe av de holdninger som er avdekket gjennom samtalen: *"Er temmelig sikker på at vi har noe innflytelse, og i spesielle tilfeller er det avgjørende at informasjon fra industrien blir formidlet og tatt til følge av salgslaget. Som et eksempel så har vi tidlig i makrellfisket eller sildefisket et såpass sug i markedet at det er en situasjon der mange kunder/kjøpere ønsker å være den første til å få fatt i råstoff og derfor kan man få tildels voldsomme prishopp som en følge av dette. Ofte skjer dette i den tid at partene møtes for å drøfte omsetningen for neste sesong. Dersom industrien ikke hadde hatt innflytelse i denne situasjonen så ville salgslaget observere at det eksisterer en stor betalingsvilje for råstoffet, og sannsynligvis fastsatt minsteprisene på et urealistisk nivå. Innføring av meklingsordningen har garantert gitt industrien en større reell innflytelse. Det har under tidligere drøftelser vært fremsatt innspill fra salgslagene sin side at dersom første tilbud fra deres side ikke blir akseptert, så vil de egenhendig gå inn og diktere en enda høyere pris. Dette har jo gitt industrien en umulig oppgave i forhandlingen før meklingsordningen ble innført, og man har i anførselstegn blitt "enige", men på et prisnivå som industrien har ment har vært for høy. Denne retorikken har ikke vært mulig for salgslagene å benytte seg av i perioden de kunne risikere å måtte fremlegge sine argumenter for en meklingsnemnd".*

Så langt har vi nå sett at det eksisterer en oppfatning blant et lite flertall av deltakerne i undersøkelsen om at det er både økt legitimitet av forhandlingene, og en økt innflytelse for industrien under forhandlingen. Da er det interessant for evalueringen om det er mulig å finne ut om ordningen også har vært med på å endre forhandlings situasjonen for delegatene i prisforhandlingene.

Det er kun en av de spurte som mener at forhandlings situasjonen i prøveperioden har blitt vanskeligere. Dette basert på at det er en bestemt oppfatning om at forhandlingene i prøveperioden har vært mer ressurskrevende, motparten har møtt med en innstilling om at forhandlingene SKULLE gå til meklings, samt at det oppfattes at tålmodigheten er redusert til motparten som følge av dette. Denne deltakeren representerer flåte/fiskerleddet i pelagisk sektor, og han uttaler i intervjuet at: *"det kan se ut til at motparten i flere tilfeller er bestemt på forhånd om at drøftelsene skal avgjøres vha nemnd og at forhandlingene egentlig er brutt før de er kommet i gang. Etter min oppfattelse så greide jo partene i stor grad før prøveordningen ble innført å komme til en enighet som begge parter kunne leve med uten at man opplevde store konflikter av den grunn. Konflikter har det selvfølgelig vært, men i det store og det hele er de fleste drøftelser løst med at partene har gjennomført fiske og produksjon".*

Fire av de spurte, alle representanter fra industrien, mener prøveordningen har gitt industrien sine representanter en bedret forhandlings situasjon. De fleste av disse fire mener ressursbruken er redusert, tålmodigheten til partene er uendret, motparten har i prøveperioden bedret dokumentasjon og ikke minst, industriens innflytelse i prisforhandlingene er økt. Uttalelser fra deltakere i prisforhandlingene fra industriaktører som dette beskriver litt de endringer de føler: *"Ja, jeg tror at ordningen har ført til at inngangen i forhandlingene ble mer saklig fra første stund. Dette begrunner jeg med at man har vært klar over at argumentasjonen kan ende opp i en meklingsnemnd og da ønsker man ikke å risikere å bli oppfattet som om man jobber med usakligheter".*

Fra industriaktører som ikke har deltatt i forhandlinger er uttalelsene mer ytterliggående og fra en kjøper av konsumråstoff ble det uttalt; *"På pelagisk side tror jeg forhandlings situasjonen har vært til dels vanskelig siden motparten har hatt mulighet å "banke våre delegater i bakhodet" med sitt standpunkt. Det kan nok virke som om at dette nesten har vært en formalitet som man "bare må igjennom". Har en oppfatning om at innspillene fra industrien blir fremlagt og lyttet på av motparten,*

men når realiteten kommer så har industrien i utgangspunktet lite å si. Når det er sagt, så er tilliten til FHL sitt arbeid økt blant industrien i den perioden man har hatt tilgang til mekling og industrien virker nå å stå mer samlet enn bare for få år tilbake”.

Det ser ut til at den største samlede gruppen er de som mener at prøveordningen ikke har hatt noen virkning på forhandlings situasjonen. Denne gruppen utgjør 6 av de 13 pelagiske aktørene. To av disse seks er flåte/fiskerrepresentanter som begge mener dialogen med motparten er redusert og at industrirepresentantene har ivret etter å benytte meklingsnemnd for å komme til løsninger. Samtidig er begge av den oppfattelse av at det er lagt mer både menneskelige og økonomiske ressurser inn i prisforhandlingene i den perioden man har hatt mekling tilgjengelig.

De fire industrirepresentantene med denne oppfattelsen av prisforhandlings situasjonen fordeler seg likt mellom deltakere i prisforhandlingsutvalg og de som ikke deltar i prisforhandlingene. Det er 75 % av disse som er for en videreføring av ordningen. De mener de fleste ting som ressursbruk, tålmodighet hos partene under forhandlingene, og innflytelse under prisforhandlingene, er uendret eller forbedret i favør av industrien i prøveperioden. Blant annet så er en representant fra mel- og oljeindustrien av den oppfatning at: *”Som sagt så har forhandlingene siden 2001 mer eller mindre dreid seg om praktisk gjennomføring av omsetningen, og i liten grad priser. Det er en oppfatning om at de innspill salgslaget kan motta som går til fordel for flåten vil bli gjennomført, og industrien bare må innfinne seg med de regler salgslaget kommer opp med på forhandlingsmøtene. Sildelaget er jo en suveren part i disse møtene, og det er det noe alle vet. I en periode med meklingsordning tilgjengelig så ser det ikke ut til at forhandlingene i vår bransje er berørt på noe vis av denne ordningen”.*

For en kjøper av konsumråstoff er det liten tro på at den spesifikke forhandlings situasjonen er endret i noen retning for dennes representanter, og selv om denne representanten ønsker ordningen videreført har han følgende utsagn om forhandlings situasjonen; *”En klar oppfatning av at representantene fra FHL har møtt til drøftelsene med velle innspill fra medlemmene og møtt forberedt med gode argumenter. Dessverre har og er maktbalansen i disse drøftelsene langt fra demokratisk og likeverdig”.*

Til slutt så har man en gruppe på to deltakere i undersøkelsen som er usikre på om den generelle forhandlings situasjonen er endret for delegatene i prisforhandlingene. Begge disse representerer industrien, mens den ene er for en videreføring og den andre ikke ønsker videreføring. Det er kun en av disse som deltar i prisforhandlingene og denne representanten har vanskelig for å se at det er mye som er endret for delegatene, men ser samtidig at enkelte forhandlinger avgjøres raskere enten ved løsning, eller at man går til mekling. Ved at forhandlingene går til mekling så er det også en krevende aktivitet for partene og derfor mener denne deltakeren i undersøkelsen at det er vanskelig å si noe om forhandlings situasjonen på generell basis.

De som ikke deltar i forhandlingsutvalgene vil selvfølgelig ha større problemer med å uttale seg om den generelle forhandlings situasjonen, og den siste deltakeren i utvalget begrunner sitt svar med akkurat dette argumentet.

6.3 Konklusjoner og vurderinger av resultater og funn etter intervjuer.

Det er ingen tvil om at prøveordningen er godt kjent i næringen. Både i pelagisk sektor og i hvitfisknæringen har både industri og fisker/flåteaktører kjennskap til at prøveordningen har eksistert. Siden utvalget fra evalueringen i stor grad inkluderer representanter fra forhandlingsutvalg og aktive i organisasjonene, gjenspeiler ikke utvalget i undersøkelsen de generelle aktørene i industrien og fisker/flåteleddet. Ut fra innspill gjennom intervjuene fremstår det likevel som at prøveordningen og meklingsinstansen er relativt godt kjent både blant fisker/flåteaktører og industriaktører.

Når det gjelder detaljer i prøveordningen, så er det naturlig at aktørene har størst kjennskap til situasjonen i egen sektor. Det anses derfor ikke som spesielt oppsiktsvekkende at såpass mye som 30 % av aktørene ikke kjenner detaljer om antall meklinger som er gjennomført totalt.

Det er derimot noe overraskende at det er like mange som ikke har hatt kjennskap til at dette kun har vært en prøveordning og at ordningen var avsluttet etter 2008.

Ordningen med mekling har helt klart størst forankring hos industriaktørene, og da i særdeleshet i den industrien som kjøper og foredler pelagiske fiskeslag. Det er en relativ klar tilbakemelding fra denne gruppen når 8 av 10 ønsker ordningen innført som en permanent løsning. Dette til tross for at både de tillitsvalgte fra industriorganisasjonen som deltar i prisforhandlingene, og de som ikke deltar direkte i forhandlingene mener at meklingsinstansen har betydd lite for forhandlingssituasjonen for industrirepresentantene.

For aktører i hvitfisknæringen er ikke bildet like klart, og det er kun et mindretall på ca 30 % som har en klar mening om at ordningen bør videreføres som en permanent løsning. Likheten mellom hvitfisknæringen og pelagisk sektor ligger i at det kun er industriaktører som ønsker innført en meklingsordning i prisforhandlingene.

Poenget for industriaktørene er at det de har en klar formening om at salgslagene, som en følge av meklingsordningen, ikke vil ha like lett for å gjennomføre ensidig prisfastsettelse. Dette kan lett tenkes å være tilfellet siden en meklingsnemnd vil kreve innsyn i, og dokumentasjon, av argumentene fra partene før nemnden kommer med sin innstilling. Dokumentasjonskravet kan som følge av dette øke for alle parter, og forarbeid før prisforhandlingene kan som et resultat bli mer detaljert. Høyere detaljgrad på forarbeid fra alle parter skulle tilsi at oversikten over de faktorer som påvirker næringen blir større, og som en følge av dette skulle partene sitte med relativt samstemt informasjon ved inngang til forhandlinger. Innsamlet bakgrunnsmateriale burde i så måte gi mindre rom for diskusjon, og dette bør igjen resultere i utvidet mulighet for enighet mellom partene.

Det er også fra NSSL sin side hevdet og dokumentert at forhandlinger som går til mekling fører til økt ressursbruk. Om økt utarbeidelse av dokumentasjon av egne argumenter kan forklare noe av dette er ikke oppgitt. Flere uttalelser fra deltakere i prisforhandlingsutvalget fra industrien indikerer imidlertid at dokumentasjonsutarbeidelsen fra NSSL er utviklet i positiv retning under prøveperioden.

Selv om man i hvitfisksektoren ikke har like klare tilbakemeldinger mhp endringer i dokumentasjon fra partene, er det relativt klare indikasjoner fra intervjuobjektene på at man i prøveperioden har ønsket å unngå mekling.

På bakgrunn av dette kan det være tenkelig at partene, i en situasjon der mekling kan benyttes, får en forsterket vilje og ønske om å komme til en omforent enighet.

Det er likevel en utbredt oppfattelse blant fisker/flåterepresentantene i pelagisk sektor at industrien i denne delen av næringen har hatt en mindre diplomatisk tilnærming til forhandlingene i prøveperioden. Det at man i pelagisk sektor har endt opp med mekling i 67 % av alle prisforhandlingene kan underbygge denne oppfattelsen.

Bruken av mekling i pelagisk sektor kan nok også i stor grad tillegges spesielle forhold i marked og ressurstilgang. Blant annet er det i forhandlingen om NVG-Sild i september 2007 en kvoteøkning på nesten 40 % (216 000 tonn) som skaper stor usikkerhet rundt markedssituasjonen og gjennomføringen av fisket. Ved forhandlingene for Nordsjøsil og NVG-sild på sommeren 2008 var ugunstig utvikling i USD og EUR mot NOK som bidrog til ulik oppfattelse av verdensbildet. Sist men ikke minst var åpning av loddefisket, midt i en global konjunkturedgang, og etter mange års stopp vanskelig for partene. Alle disse forhandlingene har hatt vesentlige utfordringer knyttet til spørsmål utenfor de rene prisspørsmål, men knyttet til gradering, volumsøkninger, global økonomi og valutausikkerhet.

Det er kanskje kun to forhandlinger som gir et sikkert tegn på at partene har valgt den "enkleste" løsningen med å benytte mekling. Dette gjelder forhandlingene om nye makrellpriser i august 2007 og prisdiskusjonen knyttet til hestmakrell i november 2008.

I hvitfisksektoren er det ingen tilsvarende indikasjoner på at noen av partene ønsker å "støtte" seg på meklingsordningen som en løsning i prisforhandlingene. Tilbakemeldingene fra intervjuene tilsier at det gjennom hele prøveperioden, men også ellers, er et sterkt ønske i næringen å komme frem til en omforent løsning og at prøveordningen ikke har påvirket dette.

Det er jo helt klart at hvitfisknæringen i to tredjedeler av prøveperioden har opplevd stigende etterspørsel på første hånd, og at det i store perioder har vært betalt overpriser for torsken. At dette faktum kan ha en medvirkende årsak til at det har vært mulig å komme til enighet uten bruk av mekling er trukket frem av mange deltakere i undersøkelsen. En skal da huske at forhandlingene også dreier seg om et stort antall andre fiskeslag med store markedsvariasjoner, og at man også for disse fiskeslagene er kommet til enighet uten mekling.

At man endte opp med mekling på kongekrabben i september 2008 kan nok i stor grad skyldes innføring av mange nye momenter i dette fisket. Løsninger for prising av fangster tatt i det uregulerte fisket, samt innføring av landing av hunnkrabber og påbud om ilandføring av skadde individer var nye momenter for partene. I tillegg hadde man stor usikkerhet i valutasituasjonen i markedene, samt at man var usikker på utviklingen i den globale økonomien.

Mekling på hvitfisk (les torsk) i desember 2008 kom, i henhold til tilbakemeldingene i intervjurunden, ikke overraskende på noen av partene. Det var flere momenter som talte for at forhandlingene ville bli vanskelig og at sannsynligheten for bruk av meklingsnemnda var stor. Markedsutsiktene utviklet seg i løpet av høsten 2008 i negativ retning for de fleste hvitfiskprodukter, og i særdeleshet torskeprodukter. Utviklingen globalt, med nedgang i realøkonomien i de store markedsnasjonene for norsk hvitfisk, samt en finanskriser som rammet kredittordningene og likviditetstilgangen for øvrig for de fleste kundene av sjømat fra Norge vanskeliggjorde eksport. Som følge av de globale

finansproblemene, fikk også de nasjonale valutaene for andre vesentlige leverandørnasjoner en positiv utvikling mot kundenasjonenes valuta.

På toppen av disse forholdene ble det en betydelig oppjustering av de fleste kvoter for hvitfisk fra Nord-Atlanteren for 2009. At det var forventninger om en vesentlig prisreduksjon i første hånd hos industrien kan vanskelig fornektes. Å hevde, som det fremkom i undersøkelsen, at forholdene gjorde situasjonen bortimot umulig for salgslagets tillitsvalgte og administrasjon, er nok å ta i. Men at en prisnedsettelse på nivå med det som i ettertid har vist seg nødvendig ville ha vakt sterke reaksjoner hos flåte/fiskersiden er lite tvilsomt.

Fra industrisiden var det helt klart stor forventning om at det skulle stilles klare krav om prisreduksjoner ved inngangen til forhandlingene i desember. Resultatet av meklingsnemnden landet, i etterpåklokskapens lys, ikke på det nivået som var nødvendig. At dette resultatet i ettertid har vist seg å føre til gjentatte forhandlinger med flere prisjusteringer i løpet av de første 3 månedene i 2009, har ikke resultert i positiv erfaring med meklingsinstansen for aktørene i hvitfisknæringen.

Som et resultat av dette, kan det med stor sannsynlighet være at erfaringen med prøveordningen er svært situasjonsbestemt for aktørene i hvitfisksektoren. Man kan hevde at ordningen ikke er tilstrekkelig utprøvd, og at man ikke vil kunne konkludere med basis i såpass mangelfullt datamateriale.

Innspillene fra aktørene med hensyn på ressursbruk og kostnader knyttet til meklingsordningen gir i liten grad mulighet til å vurdere om ordningen har vesentlige økonomiske betydninger for noen av partene. Med basis i det datamaterialet organisasjonene har kunnet fremstille, vil kostnadspørsmålet være av liten betydning for avgjørelsen om denne type ordning bør innføres som permanent løsning.

Basert på undersøkelsen, kan det virke som om den generelle holdningen til meklingsordning blant industriaktørene i næringen er betinget positiv. Betinget ved at ordningen i all hovedsak blir oppfattet av industrien som et mulig ekstra moment i prisforhandlingene så lenge minsteprissystemet eksisterer som i dag. Blant fisker/flåteaktørene er det liten tvil om at de utøvende aktørene har lite til overs for denne type løsninger og ikke ønsker ordningen velkommen. Organisasjonene på fiskersiden stiller seg relativt nøytrale og vil forholde seg til ordningen dersom den skulle bli innført på permanent basis.

7 Kostnader ved mekling

Det er store avvik i kostnadene til de ulike organisasjonene, og i detaljgraden av informasjon vi har fått. I utgangspunktet burde vi kunne legge til grunn at NSSL og FHL har hatt samme kostnader til meklingsnemnda i 2007 og 2008. Samlet for de to årene har NSSL hatt kr 80 303,50 kr i utgifter til meklingsnemnda. Men det er vanskelig og si noe om kostnadene til FHL da de ikke er splittet opp i ulike poster, og vi ikke vil begi oss ut på antagelser som kan være feilaktige.

I forarbeidet med utarbeidelsen av ordningen, heter det at organisasjonene skulle dele på regningen fra meklingsnemnda, og vi vil anta at det er et ønske fra begge organisasjonene at det blir gjort.

Det er sagt at det er vanskelig for organisasjonene å kalkulere sine egne utgifter knyttet kun til de spesifikke meklingsrundene siden alle kostnader er ført under prisforhandlingsutgifter. Det er kun

Norges Sildesalgslag som har ført alle eksterne og interne utgifter knyttet til mekling som egne poster i regnskapet.

Kostnader knyttet til forhandlinger for NSL er av interne grunner i NSL ikke tilgjengelige p.t. Det som er på det rene er at det fra NSL sin side er klare indikasjoner på at de hadde en oppgang i forhandlingskostnadene i løpet av 2008. Dette kan skyldes både meklingsrundene som førte til ekstra reiser, men også det faktum at de i perioden hadde opplæring av ny fagsjef for hvitfisk og dermed møtte med flere representanter enn vanlig.

De direkte betalbare kostnadene knyttet til meklingsnemnden i forbindelse med mekling for kongekrabbe og hvitfisk er belastet NRL og FHL, slik at NSL ikke er berørt av disse kostnadene. Organisasjonene har oppgitt følgende direkte utgifter til meklingsnemnden for hvitfisk i 2008:

Tabell 19; Direkte kostnader meklingsnemnd hvitfisk

Utgiftspost	NRL	FHL	Totalt
Honorar Riksmekl.mannen	6 693,8	3 187,0	9 880,8
Honorar andre medlemmer	1 800,0	3 825,0	5 625,0
Totalt	8 493,8	7 012,0	15 505,8

For meklinger i pelagisk sektor er de direkte utfakturerte kostnader for meklingsnemnden fordelt mellom NSSL og FHL. Innrapporterte kostnader avviker noe for FHL i 2007, og for 2008 har de ikke rapporter separate meklingskostnader. Det er derfor antatt at FHL i 2008 vil ha samme kostnader som NSSL. De direkte betalbare kostnader er fremstilt i Tabell 20 på under.

Tabell 20; Direkte kostnader meklingsnemnd pelagisk

Utgiftspost	NSSL		FHL		Per år		Totalt
	2007	2008	*2007	**2008	2007	2008	
Honorarer	37 391	30 679		30 679	37 391	61 357	98 748
Reiser, diett mv	9 658	2 577		2 577	9 658	5 153	14 811
Totalt	47 049	33 255	59 801	33 255	106 850	66 510	173 360

* Totalt utgiftførte kostnader oppgitt uten splitt.

** Ingen utgifter oppgitt, men antatt å tilsvare NSSL.

Basert på de oppgitte kostnadene fra organisasjonene er de totale kostnadene knyttet til meklingsnemndene for hele prøveperioden på kr 188 865. Fordelt på 115 343 i 2007 og 73 522 i 2008.

Når det gjelder pelagisk sektor så har NSSL splittet sine interne kostnader i ordinære forhandlingskostnader og meklingskostnader. Meklingskostnadene for NSSL består derfor av både interne kostnader og de direkte betalbare kostnadene meklingsnemnden har fakturert organisasjonene. For FHL består meklingskostnadene kun av de direkte påløpte kostnadene fakturert fra meklingsnemnden, mens de kalkulerbare kostnadene er inkludert i forhandlingskostnader generelt, dette er gjengitt i Tabell 21 under.

Utviklingen av totalkostnader for organisasjonene knyttet til prisforhandlinger er presenter i tabellen under.

Tabell 21; Utvikling prisforhandlingsutgifter siste fire år

Hvitfisk:	2005	2006	2007	2008
FHL	28 258	69 427	33 311	55 312
NRL	1 966 850	2 042 244	2 120 654	2 202 200
Mekling NRL				8 494
Mekling FHL				7 049
Totalt	1 995 108	2 111 671	2 153 965	2 273 055

Pelagisk:	2005	2006	2007	2008
FHL	172 819	105 281	69 600	83 174
NSSL	571 400	606 000	474 351	512 245
Mekling NSSL			133 649	142 755
Mekling FHL			59 801	33 255
Totalt	744 219	711 281	737 401	771 429

Totalt	2 739 327	2 822 952	2 891 366	3 044 484
---------------	------------------	------------------	------------------	------------------

Tallene over viser at totalkostnadene for FHL forbundet med prisdrøftelser og mekling i pelagisk konsumsektor faller rimeligere ut i år med mekling, enn i år hvor ikke det har eksistert en meklingsordning.

Råfisklaget har rapportert sine interne kostnader knyttet til prisforhandlinger for 2008. De mener å ha hatt stabile kostnader knyttet til prisforhandlinger de siste 4 årene, kun med lønnsjustering på ca 4 %. Personalutgifter utgjør om lag 95 % av forhandlingsutgiftene for NR. Forhandlingskostnadene for årene før 2008 er derfor estimert ut fra lønnsjusteringer på 4 %.

For pelagisk sektor hadde man i 2005 og tidligere, årlige prisdrøftelser for sild og makrell første uke i januar. Etter krav fra FHL er dette slutt. Det avtales nå pri ser på høsten som skal ha en slik fleksibilitet at de kan stå til neste høst. Det viste seg svært uheldig å ha prisdrøftelser ved starten på et nytt år, altså midt i fiske- og eksportsesongen. Fiskerne hadde da forventninger om økt pris, og markedene om prisnedsettelse, pga at kvaliteten svekkes utover vinteren både på sild og makrell. Avviklingen av januarforhandlingene forklarer delvis det store spranget i forhandlingskostnader for FHL fra 2005 til 2006, men største forklaring ligger nok i at det i 2005 var vanskelig å komme til enighet og følgelig mange forhandlingsmøter.

De oppgitte kostnadene for FHL i forbindelse med meklingsordningen utgjorde i 2007 så mye som 45 % av forhandlingskostnadene i pelagisk sektor, men om vi tar med hvitfisksektoren så er denne prosentandelen redusert til 36 %. I 2008 er meklingskostnadens andel knyttet kun til pelagiske forhandlinger redusert til ca 28 %, og inkludert hvitfiskforhandlingene er meklingskostnadene 22 % av totale forhandlingskostnader for FHL.

For NSSL er det en utvikling med økende totalkostnader knyttet til forhandlinger fra 2005 til og med 2008. Dersom man trekker ut de direkte betalbare kostnadene til meklingsnemnden, viser det seg imidlertid at det var en liten nedgang fra 2006 til 2007 i forhandlingskostnader fra kr 606 000 til kr 560 951. For 2008 derimot, kan det se ut til å være en oppgang igjen, og de interne kostnadene for organisasjonen ser ut til å ha endt på Kr 621 745. Kostnader knyttet til mekling utgjorde både i 2007 og 2008 ca 22 % av de totale forhandlingskostnadene for NSSL.

Kostnader NSSL i prøveperioden har registrert som interne meklingskostnader ville antakelig, helt eller delvis, kommet inn som ordinære forhandlingskostnader i tilfelle mekling ikke var tilgjengelig. Med denne antakelsen kan det se ut til at forhandlingskostnadene har vært relativt stabile de siste årene.

Et annet interessant poeng i kostnadsutviklingen er at de direkte kostnadene som er knyttet til meklingsnemnden gikk ned med rundt kr 42 000,- fra 2007 til 2008. Dette på samme tid som vi vet at antall meklinger gikk opp fra 2 tilfeller i 2007 til 6 tilfeller i 2008. Det kan være at dette kan tilskrives effektivisering i hver mekling som følge av erfaringsutvikling.

Totalt sett, så er de mest håndfaste kostnadene for prøveordningen de kostnader som utfaktureres fra meklingsnemndene. Disse kostnadene har i prøveperioden beløpt seg på kr 188 866,-. Med basis i det datamaterialet organisasjonene presenterer, er det usikkert å si noe om besparelser eller økninger i kostnadene for organisasjonene.

8 Prøveordningens betydning for prisforhandlingene og prisfastsettelsen

Det er lettere å si om prøveordningen har hatt noen betydning for prisfastsettelsen enn om den har hatt betydning for selve prisforhandlingene.

Når det gjelder prisfastsettelsene i prøveperioden, er meklingsnemnden direkte involvert i prisfastsettelse i ca 30 % av alle prisforhandlinger mellom industriorganisasjoner og salgslagene i undersøkelsen. I nærmere 63 % av de tilfellene meklingsnemnden er blitt involvert, er nemndens forslag til løsning akseptert av begge parter.

Dette betyr at meklingsnemnden i prøveperioden har bidratt til prisfastsettelse for ca 20 % av alle prisforhandlinger mellom industrien og de salgslagene som er involvert i denne undersøkelsen.

Å vurdere om prøveordningen har hatt noen form for betydning for prisforhandlingene må i stor grad baseres på de innspill som er kommet fra representantene i forhandlingene. I den sammenheng er det tydelige tilbakemeldinger om at ordningen har hatt liten direkte innvirkning på selve prisforhandlingene. Her er det imidlertid noe forskjell mellom hvitfiskforhandlingene og forhandlingene i pelagisk sektor, men et flertall på 19 av 32 (60 %) intervjuobjekter har en oppfatning av at ordningen ikke har påvirket forhandlingssituasjonen.

8.1 Hvitfisksektoren

I denne delen av næringen kan man med rimelig sikkerhet hevde at prøveordningen har hatt liten innflytelse på prisforhandlingssituasjonen. Dette kan illustreres med at ordningen i liten grad er benyttet, men også med at deltakerne i intervjurunden er av den oppfattelse at partene har stor interesse av å komme til reelle forhandlingsresultater. Fra deltakere i forhandlingene kommer det frem at forhandlingssituasjonen i prøveperioden har vært mer eller mindre uforandret.

Meklingsordningen har i hvitfisknæringen lav status, både på industrisiden og fisker/flåtesiden. Dette skyldes helt klart den utvikling som har forekommet for næringen etter prisforhandlingene og meklingen i desember 2008. I denne minsteprisforhandlingen ble meklingsnemnden sitt forslag benyttet av salgslaget til prisfastsettelse, og industrien tok prisene til etterretning.

Det at industrien i denne perioden ikke greide å samle seg om en samstemt oppfatning av markedssituasjonen og eventuelle fremstøt mot salgslaget, gjorde at prisforslaget fra nemnden ble stående.

Det kan være lett å hevde at man ville ha kommet til en løsning i prisforhandlingen i desember uansett mekling eller ei. Dette fordi den vintersesongen er avgjørende for både industri og fisker/flåteledd i hvitfisknæringen. Det er imidlertid vanskelig å hevde at man ville ha fått en markert annen utgang av utvidede forhandlinger mellom salgslag og industrien siden salgslaget ensidig kunne ha fastsatt prisene. Som nevnt under kapittel 5.4.3 ville administrasjon og arbeidsutvalg i salgslaget komme under sterkt press dersom priser ned mot industriorganisasjonens innspill ble fastsatt.

At det ble gjennomført prisforhandlinger flere ganger utover vinteren 2009 viser i tillegg at man hadde en ekstraordinær situasjon, som partene i desember 2008 ikke hadde den hele og fulle oversikt over.

Når det gjelder kongekrabbe er nok oppfattelsen litt mer positiv, men det arbeid som nemnden i denne saken utførte overskygges i stor grad av det som er blitt situasjonen i hvitfisknæringen i vinter. Kongekrabbeprisene som ble satt av nemnden ble stående ut sesongen, og er ikke i nevneverdig grad kritisert i ettertid. Det at nemnden kom med en løsning som var mulig å akseptere for alle parter var, i følge flere innspill fra intervjuene, avgjørende for at man ikke fikk en kjøpestopp og en utsettelse av fisket. En kjøpestopp og utsettelse av fisket ville ha rammet både industri og fiskere/flåte med reduserte kvantum og kvalitet.

Om prisfastsettelsene i de andre prisforhandlingene er påvirket av at man har hatt en meklingsinstans kan vanskelig spores, og tilbakemeldingene fra deltakere i forhandlingsutvalgene gir ingen indikasjon på at så er tilfellet.

8.3 Pelagisk sektor

Det er relativt entydig fra industrien sine representanter at ordningen har tilført selve prisforhandlingene en positiv endring i holdning fra salgslagets side. Dette er i stor grad knyttet til dokumentasjonsfremleggelse som i prøveperioden hevdes å være vesentlig forbedret.

I negativ retning kan det trekkes frem som et argument at partene velger å benytte seg av retten til å bruke meklingsinstansen i stedet for å forsøke å forhandle seg frem til omforente løsninger. I utgangspunktet skulle det være aktørene i næringen selv som skulle ha de største forutsetningene for å komme frem til løsninger som skal være til det beste for hele næringen. Det kan derfor bety at meklingsinstansen, under uheldige omstendigheter, kan komme til mindre gunstige løsninger enn hva aktørene selv kunne kommet frem til.

Tilbakemeldingene fra aktørene i pelagisk sektor levner liten tvil om at prøveordningen har hatt innvirkning på prisforhandlingene, og da ikke bare de forhandlinger som faktisk er endt opp i mekling men også de øvrige forhandlingene, dette som et resultat av industrien på sin side oppfatter meklingsinstansen som et nøytralt organ der krav og tilbud må presenteres med reelt underlag. At salgslag og fisker/flåteledd også oppfatter at motparten har redusert forhandlingsvilje ved inngang til forhandlinger, kan være en indikasjon på at øvrige forhandlinger bevisst eller ubevisst er påvirket av prøveordningen.

For prisfastsettingen er det fire av i alt seks meklinger der partene har akseptert meklingsforslaget, noe som gir et bilde av at nemnden har hatt en relativt betydningsfull innvirkning i prøveperioden. De resterende forhandlingene som ikke har endt i meklingsforhandling har ikke hatt de store momentene av kontrovers i seg, og det er ikke kommet noen spesielle innspill fra intervjuobjektene som tyder på at meklingsnemnden i disse tilfellene kunne ha påvirket resultatene.

9 Oppsummering av funn og betydning av prøveordningen i prisforhandlinger.

Undersøkelsen viser entydig at prøveordningen i stor grad har støtte kun fra industrisiden. Ordningen har helt klart størst forankring hos industriaktørene i pelagisk sektor der 8 av 10 spurte har en klar oppfatning av at en meklingsordning må være en permanent mulighet i prisforhandlingene. I hvitfisksektoren er det ikke mer enn hver tredje industriaktør som har samme mening.

Industriledet i pelagisk sektor påpeker at dokumentasjon av argumenter fra partenes side er betydelig forbedret i perioden med prøveordning. Dette kan i stor grad henge sammen med at en meklingsnemnd vil kreve innsyn i, og dokumentasjon av, argumentene fra partene før nemnden kan komme med sine innstillinger.

At dokumentasjonskravet kan se ut til å ha økt som en følge av prøveordningen, vil si at detaljgraden i forarbeidet fra alle parter med stor sannsynlighet er blitt større. Noe som igjen vil bety større oversikt over de faktorer som påvirker næringen, og på det vis vil partene tilegne seg relativt samstemt informasjon før inngang til forhandlingene. Samstemt informasjon burde i utgangspunktet føre til mindre rom for diskusjon, og sannsynlighet for enighet bør øke.

Bruken av meklingsinstans har vært på ca 30 % av alle prisforhandlinger Norges Råfisklag og Norges Sildesalgslag har gjennomført med industrien i prøveperioden. Om man tar med de prisforhandlinger som gjennomføres i de fire andre salgslagene vil denne andelen gå vesentlig ned.

Meklingsnemndene har i prøveperioden bidratt til prisfastsettelse i totalt 20 % av alle prisforhandlinger gjennomført av NR og NSSL.

Med basis i det som er fremkommet, er det vanskelig å hevde at ordningen på noe som helst vis er misbrukt. Det er likevel fra flåte/fiskerledet i pelagisk sektor hevdet at motparten i prøveperioden har hatt redusert vilje til diskusjon, men heller ønsket å benytte seg av retten til meklingsforhandling.

Det burde i utgangspunktet være aktørene i næringen selv som skulle ha de største forutsetningene for å komme frem til de optimale løsningene for hele næringen. Slik sett vil en bruk av meklingsinstans, under uheldige omstendigheter, kunne føre frem til mindre optimale løsninger enn det aktørene selv har forutsetning for å komme frem til. Industrien er tross alt avhengig av å ha en lønnsom og moderne flåte som behandler råstoffet på best vis, samtidig som flåte og fiskere er avhengig av at det eksisterer en industri langs kysten som er i stand til å betjene flåten, og fornye og vedlikeholde sine fasiliteter.

Det er likevel klare signaler, i alle fall fra den delen av industrien som kjøper og foredler pelagiske arter, at prøveordningen har tilført prisforhandlingene et positiv moment. En videreføring av ordningen vil nok i stor grad være velkommen i denne delen av næringen. Det vil likevel være

uhensiktsmessig å gjennomføre en videreføring kun i deler av næringen. Det at man i hvitfisknæringen har et mindretall klart positive aktører, kan nok tilskrives at ordningen i liten grad er testet. Det vil derfor være vanskelig å avfeie tiltaket med det begrensede datamaterialet som er fremkommet i prøveperioden. Muligheten med meklingsinstans vil nok derfor best videreføres ved at ordningen gjøres tilgjengelig i alle prisforhandlinger som gjennomføres.

10 Andre forhold av betydning for etablering av meklingsinstans som en permanent ordning i prisforhandlinger og prisfastsettelse.

Departementet har ønsket at det gjennom arbeidet med evaluering av prøveordningen skal avdekkes eventuelle andre forhold som kan ha betydning for en meklingsinstans på permanent basis. Det er da naturlig å vurdere dette ut fra de rådende juridiske og samfunnsmessige forhold.

Det er gjennom samtalene både med aktørene i prisforhandlingene og næringsaktørene for øvrig fremkommet en del momenter som vil være betydningsfulle å inkludere i den videre prosessen rundt videreføring av meklingsinstans eller ikke.

10.1 Ulikheter i næringen

Det er særdeles viktig at det blir tatt hensyn til at forholdene i pelagisk og hvitfisk sektor er svært forskjellige.

Ordnings med to ulike meklingsnemnder som i prøveperioden vil være en løsning som virker mest hensiktsmessig dersom en permanent ordning nå skulle bli etablert.

10.2 Strukturutvikling på sjø og land

Utviklingen innen både industri- og flåtestrukturen vil kunne være viktige forhold å inkludere som beslutningsgrunnlag i spørsmålet om en eventuell videreføring av meklingsinstans for førstehåndsprisfastsettelsen.

I pelagisk sektor er det i dag slik at man har en konsentrasjon av produksjonskapasiteten på svært få selskaper. Tre aktører kontrollerer i 2009 omlag 60 – 80 % av produksjonskapasiteten i Nord-Norge. I sildefisket på høsten og i loddefisket på vinteren vil konsentrasjonen av produksjonskapasitet kunne få konsekvenser som leveringsproblemer e.l. for deler av flåten som ikke er i stand til å føre fangstene over lengre distanser.

I mel- og oljeindustrien er forholdene bortimot monopolistiske siden det nå er kun Welcon og Norsildmelgruppen som opererer i Norge. I tillegg er Norsildmelgruppen nesten ubetydelig i produksjonskapasitet i forhold til Welcon systemet. Prisforhandlingene i denne bransjen er nå i realiteten forhandlinger mellom salgslag og en enkeltaktør.

Færre industriaktører på land vil i større grad kunne gjøre næringens holdninger overfor fiskerne lettere å organisere, og sanksjoner som kjøpestopp kan i større grad bli benyttet som resultat. I tillegg er det innspill fra fisker/flåtesiden på at et organisert samarbeid på innkjøpsiden i større grad ser ut til å være tilfellet de siste sesongene enn tidligere. Disse forholdene er nok en stor del av årsaken til at man fra industrien sin side nå hevder at salgslag og flåtesiden i større grad enn tidligere, ønsker å se næringen som helhet, og at forhandlingsforholdene er forbedret.

I forhold til bruk av meklingsinstitusjonen i denne delen av næringen ser likevel ikke dette ut til å stemme. Da skal man ta med at det også er hevdet fra industrihold i pelagisk sektor har hatt et ønske om å få prøve ordningen i størst mulig grad for å se konsekvensene.

Hvorvidt det da er strukturutviklingen eller meklingsordningen som har hatt størst betydning i prøveperioden er vanskelig å måle, men forholdene og resultatene etter gjeldende års forhandlinger vil være særdeles viktig følge.

Hvitfisksektoren er nok den delen av næringen der antall fiskebruk er redusert i størst grad de siste årene, spesielt har dette slått ut i Norges Råfisklag sitt distrikt. Der distansene er store er det etablert mottakstasjoner for den mindre flåten. Det er likevel slik at antall valgmuligheter for flåten for levering av produktene er redusert.

Hvorvidt industrimakten er økt i hvitfisknæringen, som en følge av redusert konkurranse og de siste års økning i volum kan være årsak til tilsynelatende mindre konfliktfylte prisdrøftelser i hvitfisksektoren, fremkommer ikke gjennom undersøkelsen.

Det at man får en redusert konkurransesituasjon om råstoffet som følge av økt volum, men også som følge av reduksjon i antall kjøpere vil kunne føre til en større avhengighet av å finne omforente løsninger mellom flåte/fisker og industri. Salgslagene har i dag gode informasjonsmuligheter til flåte/fisker, og kjøpere som ikke betaler riktig pris vil kunne bli korrigert ved reduserte landinger. På samme tid er den minste flåten i stor grad avhengig av å opprettholde leveringsmuligheter i forsvarlig gangtid fra felt og hjemsted, og en differensiert prising kan oppstå. Dette er forhold som allerede er godt kjent i næringen i dag.

10.3 Sanksjonsmuligheter fra partene ved uenighet

Under intervjuene var det flere som påpeker utfordringene industrien har mhp sanksjonsmuligheter i tilfeller det fremkommer uenighet i prisfastsettelsene, og salgslagene med hjemmel i råfiskloven ensidig gjennomfører vedtak om pris.

Spesielt i de pelagiske fiskeriene er sesongene ekstremt konsentrerte og tidsbegrensede, og den eneste sanksjonsmuligheten industrien besitter er i realiteten kjøpestopp.

Dette er en sanksjonsmulighet som da vil ramme industrien selv ved at volum som i perioden med kjøpestopp ikke blir produsert, vil være umulig å hente inn igjen ved forskyvning av produksjonsperioden.

Dette er selvfølgelig noe fisker/flåteleddet er klar over, og det kan derfor være forståelig at maktbalansen i prisforhandlingene kan føles noe skeiv i disfavør av industrien.

Med meklingsinstans som en nøytral anordning, er det som sagt tidligere en følelse av at det, i alle fall i pelagisk sektor, er oppstått en mer balansert forhandlingsbalanse i prøveperioden.

10.4 Organisatoriske og juridiske forhold rundt minsteprisfastsetting

Når det nå skal vurderes om en meklingsordning eventuelt skal innføres som et tiltak på permanent basis, vil med all sannsynlighet Departementet ta hensyn til jussen rundt motivene med

"råfiskloven", dens funksjon, og hvordan salgslagene håndhever loven i praksis. Dette er en oppgave som går utover de rammer denne evalueringen var underlagt.

Innføring av en prøveordning med mekling i prisfastsettelsesforhandlingene på første hånd var basert på de rådende ordninger rundt prisforhandlinger og førstehåndsomsetning av fisk. At det fra industrien sin side ble hevdet at det eksisterer en ubalanse i forhandlingene/drøftelsene slik det rådende system ble håndhevet var utgangspunkt for innføring av prøveordningen.

Vedtektene/forretningsreglene til salgslagene skal godkjennes av Fiskeri og kystdepartementet og i den grad det er arbeider på gang i noen av salgslagene som går på forretningsregler, må dette være med i totalvurderingen av en eventuell videreføring av prøveordningen.

I tilfelle det i nærmeste fremtid blir gjennomført endringer i de nåværende systemer og håndhevelser av førstehåndsomsetning, vil dette naturlig kunne få følger for beslutningen om meklingsinstans.

10.5 Nemndenes sammensetning

Til sist er det med selve nemndenes sammensetning et tema som gjennom undersøkelsen har vært en gjenganger.

For å øke legitimitet for prisforhandlingene er sammensetningen av de ulike nemndene særdeles avgjørende. Det er fra flere hold påpekt at faglig kompetanse knyttet til næringen er avgjørende, og da mer avgjørende enn den rent meklingsmessige kompetanse. I tillegg er det avgjørende med total uavhengighet i nemndens sammensetning.

Det blir fra flere deltakere i undersøkelsen påpekt at det kan være vanskelig å se uavhengigheten til bankrepresentantene i nemnden. Det har på ingen måte vært satt spørsmålsteget ved den faglige kompetansen til de nemndene som så langt har vært nedsatt, tvert imot er det stor enighet i utvalget av intervjuobjekter at den faglige kompetansen i nemndene har vært særdeles god.

Poenget er likevel at det kan oppstå tilfeller der representanter fra bank og finans kan komme i en situasjon der deres beslutninger kan få følger for bankens klienter. I tilfelle press på råstoffpris, vil klienter av en bankrepresentant, der klienten sitter på lager av for eksempel saltfisk bli påført betydelig reduksjon i lagerverdi dersom prisene justeres ned. Andre tilfeller kan være at banken sitter på porteføljer av fiskefartøyer der fartøyenes økonomi vil bli direkte berørt ved en prisjustering.

I tillegg er det stilt spørsmål ved eksportutvalgets deltakelse i nemndene, noe som heller ikke går på det rent faglige knyttet til næringens markedsforhold og likende, men mer på den posisjon EFF har i næringen og hvordan organisasjonen blir finansiert. Styresammensetningen i EFF er også av en slik karakter at organisasjonen fort blir oppfattet som "industri tung", og at uavhengigheten straks blir satt under press som følge av dette.

Det har vært flere innspill i undersøkelsen på at vi i dag har gode marine utdannings- og forskningsmiljøer i Norge som står uavhengig av de ulike sidene i norsk fiskerinæring. For at man i det lengste prøver å tilfredsstille aktørenes krav om nøytralitet i nemndene, kunne det derfor være en ide å søke aktuelle kandidater til nemndene i disse organisasjonene.

Vedlegg 1

Spørreskjema v/evaluering av prøveordning med mekling for fastsettelse av førstehåndspris

Deltakere i forhandlingsutvalg

A) Intervjuobjektet

Navn:	
Representerer:	
Rolle:	
Ansatt siden:	
Deltatt i antall prisforhandl:	

B) Introduksjon

Bakgrunn:

- Innføring av prøveordning med meklingsinstans i prisfastsettelse av førstehåndspris.
- Prøveordningen ble avtalt ml FHL, NSL og Salgslagenes samarbeidsråd.
- Siden januar 2007 har det vært 2 meklinger i hvitfisk og 6 meklinger i pelagisk sektor
- Prøveordningen skal evalueres etter 2 år.
- Fiskeridepartementet har gitt Kontali Analyse oppdraget med å utføre evalueringen.
- Evalueringen krever samtaler og intervjuer med aktører i næringen.
- Intervjuobjektene vil ikke bli presentert i evalueringen og uttalelser vil bli anonymisert.
- FKD har beholdt seg retten til publisering av innholdet.
- Evaluering leveres til FKD i slutten av juni.
- Evalueringen vil bli benyttet som grunnlag for å vurdere videreføring av ordningen.

C) Spørsmål

1. Har du kjennskap til hvor mange meklinger som har vært gjennomført i din bransje?

2. Hvilken oppfatning har du om innføring av meklingsinstans har påvirket forhandlingssituasjonen for ditt utvalg?

A) Har du en oppfatning av at forhandlingene har vært mindre eller mer ressurskrevende? B) Mener du prøveordningen har påvirket/endret måten og utgangspunkt partne går inn i forhandlinger på? C) Mener du partene har større eller mindre tålmodighet før evt. brudd i forhandlingene?
--

Vedlegg 1

Spørreskjema v/evaluering av prøveordning med mekling for fastsettelse av førstehåndspris

3. Kan du si noe om hvilke tilbakemeldinger du til vanlig kan å få fra medlemmene i organisasjonen du representerer etter prisforhandlinger?

4. Tror du medlemmene du representerer sitter med inntrykk av at forhandlingene under prøveperioden har hatt økt legitimitet?

- 5 Har du hatt noen spesiell tilbakemeldinger fra medlemmene i perioden der mekling har vært mulig, sett i forhold til perioden før innføring av meklingsinstans?

- 6 Har du en oppfatning av at din organisasjons representanter i forhandlingene har hatt noen reell innflytelse under prisforhandlingene? Er dette endret i prøveperioden?

Vedlegg 1

Spørreskjema v/evaluering av prøveordning med mekling for fastsettelse av førstehåndspris

7 Har du en oppfatning om videreføring av prøveordningen?

8 Er det noe spesielt du ønsker at man legger vekt på i evalueringen av prøveordningen?

A) Intervjuobjektet

Navn:	
Arb.giver:	
Stilling:	
Ansatt siden:	
Volum kjøpt i 2008:	
Type fisk kjøpt i 2008:	
Type aktivitet:	
Omsetn. i 2008:	

B) Introduksjon

Bakgrunn:

- Innføring av prøveordning med meklingsinstans i prisfastsettelse av førstehandspris.
- Prøveordningen ble avtalt ml FHL, NSL og Salgslagenes samarbeidsråd.
- Siden januar 2007 har det vært 2 meklinger i hvitfisk og 6 meklinger i pelagisk sektor
- Prøveordningen skal evalueres etter 2 år.
- Fiskeridepartementet har gitt Kontali Analyse i oppdrag å gjennomføre evalueringen.
- Evalueringen krever samtaler og intervjuer med aktører i næringen.
- Intervjuobjektene vil ikke bli presentert i evalueringen og uttalelser vil bli anonymisert.
- FKD har forbeholdt seg retten til publisering av innholdet.
- Evaluering leveres til FKD i slutten av juni.
- Evalueringen vil bli benyttet som grunnlag for å vurdere videreføring av ordningen.

C) Spørsmål

1. Hvor god kjennskap har du til prisforhandlingsystemet i din bransje?

2. Hvor god kjennskap har du til at det har eksistert en ordning med meklingsinstans for fastsettelse av pris på førstehånd?

Vedlegg 2

Spørreskjema v/evaluering av prøveordning med mekling for fastsettelse av førstehåndspris

3. Har du kjennskap til hvor mange meklinger som har vært nødvendig å gjennomføre i din bransje?

4. Kan du si noe om din oppfatning av førstehåndsomsetningssystemet og prisforhandlingssituasjonen i din bransje?

- 5 Har du en oppfatning av hvordan forhandlingssituasjonen for dine representanter i FHL/NSL har vært? Er dette endret i prøveperioden?

- 6 Har du en oppfatning av at dine representanter i forhandlingene har hatt noen reell inflytelse? Er dette endret i prøveperioden?

Vedlegg 2

Spørreskjema v/evaluering av prøveordning med mekling for fastsettelse av førstehåndspris

7 Er dine interesser ivaretatt under prisforhandlinger? Er dette endret i prøveperioden?

8 Har du en oppfatning om videreføring av prøveordningen?

9 Er det noe spesielt du ønsker at man legger vekt på i evalueringen av prøveordningen?

PROTOKOLL FOR LODDE

Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (fhl) og Norges Sildesalgslag har i dag onsdag 11. februar diskutert minstepriser for lodde til konsum mv. Samtalene er en fortsettelse av møtene som startet i Bergen onsdag 3. desember 2008, med etterfølgende gjennomgang av nye minstepriser for lodde hos Meklingsnemnda for pelagisk fisk i Oslo tirsdag 16. desember 2008. Videre ble det avviklet et møte mellom partene i Bergen mandag 19. januar 2009 om saken.

Minstepriser for lodde til konsum.

Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (fhl) og Norges Sildesalgslag er enige om følgende minstepriser (priskategorier) for samfengt lodde til konsumanvendelse med virkning fra mandag 16. februar 2009:

Størrelse*	Gruppe 1 (44,99 stk pr kg og færre)	Gruppe 2 (45,00 – 49,99 stk pr kg)	Gruppe 3 (50,00 – 54,99 stk pr kg)	Gruppe 4 (55,00 stk pr kg og flere)
Modning* / Minstepris	NOK pr kg	NOK pr kg	NOK pr kg	NOK pr kg
11,99 % og mindre	1,50	1,50	1,50	1,50
12 % - 12,99 %	1,88	1,78	1,58	1,50
13 % - 13,99 %	2,25	2,05	1,65	1,50
14 % - 14,99 %	2,63	2,33	1,73	1,50
15 % og mer	3,00	2,60	1,80	1,50

* **Størrelse og modning (rogninnhold) gjelder hunlodde.**

Ved 15 % modning og mer er prisene satt med basis i at fangstene inneholder 40 % med rognlodde. Ved auksjon skal da bud gis med utgangspunkt i basis 40 % rognlodde. Videre skal prisene reguleres for hver 1 % +/- basis 40 % rognlodde etter følgende:

Gruppe 1: NOK 0,07 pr 1 % pr kg
 Gruppe 2: NOK 0,06 pr 1 % pr kg
 Gruppe 3: NOK 0,04 pr 1 % pr kg
 Gruppe 4: NOK 0,02 pr 1 % pr kg

Fangster med 15 % modning og mer og med mindre enn 35 % rognlodde kan avvises. Nederste grense for regulering av prisene er ved 35 % rognlodde.

OBS! Prisreguleringen for andel rognlodde slår først inn ved modning på 15 % eller mer (offisielle tall) uavhengig av modning oppgitt ved innmelding.

Prisregimet innebærer at all lodde, uavhengig av størrelse og uavhengig av andel rognlodde, der rognloddens modning er mindre enn 12 % har en minstepris på NOK 1,50 pr kg. Med modning på 12 % eller mer er minsteprisene slik de fremgår av pristabellen.

Ved fastsetting av endelig pris er det de endelige tallene (offisielle tall) for størrelsen på rognlodden, rognloddens modning og andel rognlodde som skal legges til grunn.

Følgende avviksbestemmelser skal gjelde dersom en fangst offisielt viser seg å tilhøre en annen **priskategori** enn det fangsten er oppgitt å være ved innmelding:

- A) Ved opprykk til en annen priskategori (dvs økt minstepris pga størrelse og/eller modning) forutsatt rogninnhold mindre enn 15 % ved innmelding:**

Pris til fisker blir enten minstepris i ny priskategori eller auksjonspris dersom denne er høyere.

OBS! Kjøper kan imidlertid avvise fangsten dersom ny (offisiell) priskategori er mer enn en priskategori opp, enten i horisontal retning (størrelse) eller i vertikal retning (modning), sammenlignet med priskategori basert på innmeldte tall. Dette betyr videre at dersom ny priskategori innebærer et hopp i både horisontal retning og vertikal retning må kjøper enten ta fangsten til den aktuelle prisen eller avvise fangsten. Avvisning kan imidlertid ikke foretas dersom auksjonsprisen er lik eller høyere enn minstepris for ny (offisiell) priskategori.

- B) Ved nedrykk til en annen priskategori (dvs redusert minstepris på grunn av størrelse og/eller modning) når rogninnholdet ved innmelding er i intervallet 12,00 % - 14,99 %:**

Pris til fisker blir minstepris for offisiell priskategori.

- C) Ved endring av priskategori som følge av enten 1) økt størrelse og redusert modning eller 2) redusert størrelse og økt modning når rogninnholdet ved innmelding er i intervallet 12,00 % - 14,99 %:**

Pris til fisker blir minstepris for offisiell priskategori.

- D) Ved avvik mellom innmeldt størrelse rognlodde og offisiell størrelse rognlodde forutsatt et rogninnhold på 15 % og mer både ved innmelding og utlossing.**

Ved avvik som nevnt, enten i nedadgående eller oppadgående retning, blir pris til fisker minstepris i ny priskategori multiplisert med eventuelt auksjonstillegg (med auksjonstillegg menes prosentvis påslag på minsteprisen i aktuell størrelsesgruppe).

- E) Ved avvik mellom innmeldt rogninnhold og offisielt rogninnhold der innmeldt rogninnhold er på 15 % og mer og offisielt rogninnhold er mindre enn 15 %:**

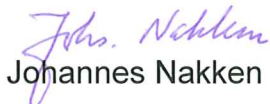
I slike tilfeller kan kjøper velge om han vil ta fangsten til minstepris i offisiell priskategori eller avvise den.

- F) Ved avvik mellom innmeldt rogninnhold og offisielt rogninnhold der innmeldt rogninnhold er på 15 % og mer og offisielt rogninnhold er på 15 % og mer:**

Auksjonspris gjelder så fremt ikke prisen reguleres som følge av endring i størrelse, se punkt D.

Bergen, 11. februar 2009

for
NORGES SILDESALGSLAG

Johannes Nakken

for
FISKERI- OG HAVBRUKSNÆRINGENS
LANDSFORENING

Otto James-Olsen

Avtale mellom Salgslagenes samarbeidsråd, Fiskarlaget, FHL og NSL

Prøveprosjektet om langsiktige leveringsavtaler. Partene er enige om følgende hovedpunkter:

- prøveprosjektet skal løpe i 2 år. Det tas sikte på oppstart 1. august 2005
- avtale skal inngås minimum 7 dager før første levering
- avtale mellom utenlandske fartøy og norske kjøpere skal inngås minimum 1 døgn før levering
- avtalen skal ha minimum 2 måneders varighet
- minstepris ved avtaleinngåelse og levering skal ligge i bunn
- prisen skal ligge fast i 2 måneder fra avtaleinngåelse
- første evalueringsmøte skal avholdes medio desember 2005
- det vises for øvrig til tidligere enighet om regulering og dirigering

Prøveprosjekt om meklingsinstans. Partene er enige om følgende hovedpunkter:

- prøveprosjektet skal løpe i 2 år
- det tas sikte på at fra september innføres et meklingsinstitutt under prisdrøftelsene
- meklingsinstituttet skal være klart 1. august
- de første 12 månedene skal meklingsinstituttet konsentreres om prisfastsettelsen
- i løpet av de første 12 månedene skal partene hver for seg og sammen definere nærmere hvilke andre forretningsmessige forhold man mener det kan være hensiktsmessig å bringe inn under meklingsinstituttet, med sikte på at disse forhold skal implementeres innen 1. september 2006
- på møtet medio desember skal det være en innledende diskusjon om hvilke andre forretningsmessige forhold som skal omfattes av meklingsinstituttet
- endelig avgjørelse på hvilke andre forretningsmessige forhold som skal omfattes av meklingsinstituttet, vil bli tatt i samråd med FKD før de første 12 månedene er over
- partene skal arbeide videre for å finne en meklingsinstans og nærmere prosedyrer for meklingsinstituttet

Mørkheim

Imre Bjørn

Liphaug

Myr

16.06.05

FHL